

OPHELIA DREWSEN

Bakkehusets Datter.

Af **Louis Bobé.**

I Skoven finder man ældgamle Stammer, der, uanfægtet af Udvisningens Økse, hærgende Jævn døgnstorme og Tidens smuldrende Magt synes at være skæbnebestemte til at skulle vidne for senere Slægter om fjerne Tider, om store Navne, der dybt er indristede i deres Bark.

Ogsaa i Menneskeslægten træffer man Individder, benaaede med en forunderlig Levedygtighed, ligesom indviede til at være levende Budbringere og Bærere af Overleveringen om særprægede Tider, om Nationens Udkaarne, til hvis Skæbne de har været knyttet, og hvis Færd for Dagens Øje de endnu har skuet, hvor Efterfødsningens Forskning kun formaar at stirre og gætte.

Ti Aar tilbage i Tiden døde enoghalvfemsaarig Adam Oehlen-schlägers Datter, Marie Konow — netop hundrede Aar efter at hendes Forældre havde holdt Bryllup — i umindsket Besiddelse af sine Evners fulde Brug; opladt og lydhør overfor de skiftende Tidens mangeartede Forteelser, vandrende ogsaa Mindets gamle Stier, dog uden Sentimentalitet, erkendtlig for hver Livsdags Gave — en sjælden varm og elskelig Fremtoning. Med sin trofaste Hukommelse kunde hun 1904 i de den Gang restaurerede, siden skammelig vanrøgtede Rahbekske Stuer paa Bakkehuset vise det Sted, hvor hun med sin Moder den 21. Januar 1829 stod ved Tanten Kamma Rahbeks Døds seng.

En endnu højere Alder, end Marie Oehlen-schläger, naaede »Bakkehusets Datter«, Kammass anden »Niece«, Ophelia (»Philla«)

Drewsen, der styrede Rahbeks Husstand og værnede om ham efter hans Hustrus Bortgang indtil hans Død. Født faa Maaneder efter Slaget paa Rheden (25. August 1801) overlevede hun efter 20 Aars Ægtestand med Geologen Dr. Pingel denne i over 40 Aar og døde først anden Juledag 1895 i en Alder af over 94 Aar, overlevet af sin Søn, den som Politiker, Filolog og Geolog bekendte Dr. Pingel. Først da denne, 18. Maj 1919, i en Alder af 85 Aar afgik ved Døden, afsluttedes Traditionen om Livet paa Bakkehuset. Af hans Bo er de værdifulde Mindegenstande fra Bakkehuset, hans Moder ejede, bestemte til, under midlertidig Forvaring i Frederiksborg Museum, atter at skulle rummes i de Rahbekske Mindestuer paa Bakkehuset, naar dette forhaabentlig snart atter vil være genrejst af vanærende Forfald. Nævnes maa især de to værdifulde Blyantstegninger af H. Buntzen, den karakteriske Tuschtegning af J. C. Dahl fra 1826, alle forestillende Rahbek som gammel; den skønne, fine Silhouet af Kamma Rahbek, et i Voks pousseret Portræt af Johanne Rosing født Olsen, et Pastelbillede af Ophelia Drewsen, og Heinrich Buntzens Akvarel af Bakkehuset. Brevene til Fru Ophelia Drewsen fra Rahbek og Hustru og fra hendes Veninde Sophie von Bergen, (1799—1888), gift med Inspektør i Nordgrønland Ludvig Fasting, vil blive overgivet til det kgl. Bibliotek.

Ophelia Drewsens Fader var Johan Christian Drewsen, lige kendt som den driftige, initiativrige Industridrivende paa sin fædrene Ejendom, Strandmøllen, og som djærv og ufotrøden Talsmand i Stænderforsamlingen, en sund Demokrat, dog med stærk Selvhævdelse, i hvilken den Drewsenske Opfarenhed og Mildhed mødtes.¹⁾ Samme Aar Rahbek hjemførte Drewsens Kusine Karen Margrethe Heger til Bakkehuset, stod hans Bryllup paa Strandmøllen med det fejrede Skuespillerpar Michael og Johanne Rosings Datter. Ewald havde i Daaben givet hende Navnet Ophelia; hun prises af Samtidige for sit lyse Hoved og sin prægtige Karakter, mest dog af Rahbek, der i hende saa den af ham sværmerisk tilbødte skønne Moders skønnere Datter. Ubetinget tiltalende aabenbarer Ophelia Rosing sig dog ikke for Eftertiden gennem Eckersbergs Portræt ved sin frastødende Korpulence, alt for storskaarne Træk og et ret indolent Ansigtstudtryk.

I Ægteskabets første Aar var Strandmøllen et lyst og gæstfrit Hjem, der samlede mange af Datidens bedste. Ophelia Rosing, der saa at sige var opfødt ved Teatret og havde arvet lidt af sine Forældres Skuespillertalent, arrangerede Dilettantforestillinger, dels

¹⁾ Jvfr. hans Livserindringer, udg. af J. Clausen og P. Fr. Rist i Memoirer og Breve XXV, 1916.

paa det rummelige Papirtørreløft, dels i den store Sal paa Bellevue. Selv betraadte den lille Ophelia Brædderne i Borups Selskab for et stort Publikum som et af de tre Børn i »Frejas Alter«, der synger Visen af Skolemesteren, som spilledes af Kunstnerparrets Wiehes Fader. Livets Alvor traadte Børnene tidligt i Møde gennem den i deres Opvækst stadigt skærpede Uoverensstemmelse mellem Forældrene. Man ved, at Hustruen med sit af Rahbek nærede sværmeriske Temperament ikke passede til den nøgternt praktiske Mand, og at hun lidet egnede sig til at være Husmoder paa Strandmøllen, hvor det gjaldt om daglig at mætte halvfjerdsindstve Munde, men den egentlige Aarsag til Ægtefællernes Adskillelse kendes ikke. 1812 blev den Bestemmelse taget, at Hustruen med Børnene skulde bo nogle Aar i København af Hensyn til deres Skolegang, og i disse Aar færdedes Moderen og Børnene meget i den Rosingske Kreds. Ophelia mindes sin Morfader Michael Rosing som en stakkels værkbruden Krøbling, der, lænket til en Stol, bar sine Lidelser med stor Taalmodighed, men endnu var en smuk Mand med sin dejlige Talestemme med det norske Tonefald. Som Eksempel paa, hvor feteret og dyrket Rosing havde været, særlig af Kvinder, fortæller Ophelia Drewsen følgende Træk. Paa sine gamle Dage fortalte en Datter af Biskop Balle, hvorledes hun en Aften sad i det kgl. Teaters Parket, overværende Opførelsen af et Stykke, hvori Rosing spillede en ældre Mand, der var uheldig i Kærlighed; iblandt hans Replikker forekom denne: »Hvem vil nu have mig?«. »Det vil jeg,« udbrød den unge Pige, idet hun rejste sig fra sin Plads. Naar Datteren af den danske Gejstligheds Overhoved saa lidt kunde beherske sin Liden-skab overfor den unge blændende Skuespiller, kan man tænke sig, hvorledes andre og paa andet Sted gav sig deres Følelser overfor ham i Vold.

Af Moderens talrige Familie er Tanten, Skuespillerinden Emilie Rosing, ubetinget den, der har sat dybest Spor i Ophelia Drewsens Erindring, ved sin Originalitet og Begavelse, men især paa Grund af sin tragiske Skæbne, hvorfor hun ogsaa skænker hende en udførlig Omtale, der giver nye Bidrag til denne Kunstnerindes Karakteristik.

Tretten Aar gammel blev hun angrebet af en smitsom Sygdom og sendtes, for at isoleres fra de øvrige Søsken, ud til en Skovfoged, hvor hun deltog i alle mandlige Sysler, der tilbød sig; hun lærte saaledes at skyde og at gaa paa Jagt. Hun kom hjem som en halv Dreng, og den her modtagne Paavirkning slap hun aldrig siden. Hendes Dragt havde et mandfolkeagtigt Tilsnit; Skørtet var af Klæde, og hun bar en tilsvarende Trøje og Vest, som for til stod aaben og lod se en Skjorte med en udfaldende Krave. Paa Brystet bar hun

indbrændt et Valgsprog, hvis Ordlyd dog ikke er bevaret. Som Voksen sov hun altid med en ladet Pistol ved sin Seng.

Hendes udprægede Selvstændighed gik Haand i Haand med en underlig barnlig Naivitet. I sin første Ungdom holdt hun saaledes en Gang et Brændeglas, hvori hun samlede Solens Straaler, over et fyldt Krudthorn, for at forsøge Virkningen. Krudtet fængede og sprang op i hendes Ansigt, og hun maatte gennemgaa den smertelige Operation, at faa hvert Korn pillet ud, hvilket i hele hendes Levetid efterlod Ar som af Kopper. Hendes Portræt, malet af Eckersberg (nu i det kgl. Theaters Foyer), hvor de vanprydende Ar er udeladt, viser et smukt, meget klogt og indtagende Ansigt, lysende af Genialitet og Livsmod.

Hendes Debut som 18aarig i Rosalies Rolle i »Barberen i Sevilla« (1802) gav rige Løfter. Til hendes medfødte sceniske Begavelse kom i de første Aar af hendes Kunstnerliv en udholdende Flid og Energi, hvormed det lykkedes hende, paa Scenen at aflægge det mandhaftige i Optræden og Stemme. Næppe 28 Aar gammel endte Døden 1811 hendes betydningsfulde kunstneriske Løbebane til almindelig Sorg og Beklagelse blandt hendes Kunstfæller og Publikum, der saa ofte havde tiljubleet hende Bifald. I sine sidste Leveaar havde hun ikke været i Besiddelse af den aandelige Samling og Energi, en fortsat Udvikling kræver.

Aarsagen til hendes Sammenbrud tilskriver Ophelia Drewsen hendes Forlis i Kærlighed. Emilie Rosing var forlovet med Student Hans Henrich Schönberg, der havde debuteret Aaret efter hende og gjorde god Fyldest i flere betydelige Tenorpartier, men allerede 1807 forlod Scenen for at gaa Embedsvejen.¹⁾ Da hun i sin Forlovelsestid fik Mistanke om, at Schönberg stod i Forbindelse med sin senere Hustru, den for sin Skønhed bekendte Dorothea Cathrine Kirkerup,²⁾ og aflagde hende sildige Besøg i hendes Hjem udenfor Vesterport, klædte hun sig i Mandsdragt og gik sent om Aftenen op og ned i Ravelinen for mulig at se ham passere forbi. Da hun her fik sin Mistanke sørgelig bekræftet, hævdede hun straks Forlovelsen

¹⁾ Senere Hofinspektør og Hofrevisor, senest Bureauchef i Overhofmarskallatet (d. 1845). Overskou siger, at »det var ved Theatret, men hverken i Bestyrelsen eller i Kunstpersonalet«, hun fandt den Person, hvem alle siden med Foragt udpegede som den, der havde forgiftet hendes Liv (IV 260); P. Hansen (Den dske. Skueplads II 98) meddeler, at den der »svigtede hende paa det skammeligste«, var en fhv. Officer, som var ansat paa Theaterkontoret. R. Neiiendam, Breve fra danske Skuespillere II 275, navngiver Kaptajn og Theaterinspektør Frederik Schneider efter Overskous egen Tilskrift i et Eksempplar af sin Theaterhistorie.

²⁾ Datter af Brandmajor, Tømmermester Kirkerup og fra 1802 Enke efter Premierltnt. M. C. Ibsen, gift 1807, se Oehlenschlägers Ungdomserindringer, min Udgave, 1915, 75.

og var fra den Tid søndret og slagen¹⁾. Naar Ophelia med sine Søskende undertiden var i Besøg hos Tanten, som de elskede, kunde hun gribes af en uforklarlig Angst ved at se hende pludselig blive saa »besynderlig og ubegribelig«. Der gik Rygte om, at hun søgte Trøst i stærke Drikke; selv Moderen vendte hende Ryggen, men Ophelias Fader, der har ytret om Emilie Rosing, at hun havde det ældste Hjerte, forblev hendes Ven og Støtte til Døden.

Et Minde fra Ophelias Besøg i det kgl. Theater og Hoftheatret, hvor den Rosingske Familie havde Fripladser, er knyttet til en Beneficeforestilling for Sangeren Carl Bruun (en Søn af T. C. Bruun) paa Hoftheatret, hvor der opførtes Syngestykket »Fruentimmerhaderen«. Midt under Forestillingen hørtes Raabet »Brand«, der havde ubeskrivelig Forvirring til Følge. Herman Rosing, en ung Sømmand og Søn af Skuespilleren, som paa Grund af sin Forelskelse i den sjældent smukke Skuespillerinde Jomfru Busch ideligt besøgte Teatret, viste sig paa Scenen og stillede sig med udbredte Arme nedenfor den Loge, hvori hans Moder med sin lille Datterdatter Ophelia og nogle Skuespillerinder sad, og opfordrede dem til at springe ned paa Scenen, hvor han nok skulde gribe dem. Ophelia sprang i et Sæt ned i sin Onkels Arme og stod et Sekund efter paa Scenen. Vanskeligere var det med Skuespillerinden Jomfru Astrup, en høj og svær Skikkelse, under hvis Vægt den unge Sømænd nær var segnet. Hans værkbrudne Fader, der i Egenskab af Instruktør sad mellem Kulisserne, tabte ikke Hovedet, men blev roligt siddende, selv da Skuespillerinden, Jomfru Falck, greb fat i ham med begge Hænder og bad ham benytte sig af hendes Hjælp til at komme ud, men han lo kun ad hende. Publikum var ude af sig selv, enkelte søgte at krybe over Rækværket omkring første Etage ned paa Gulvet, som kun var faa Alen under dem. Det lykkedes nogle, men andre blev siddende, ridende paa Rækværket af Skræk for at gøre Springet. Da traadte Kammerherre Zepelin frem foran Tæppet og beroligede Tilskuerne med Forsikringen om, at der ikke var Ild. En Tande var fra Lampen faldet ned i Hovedet paa en Mand og havde svedet hans Haar, hvilket havde givet en Spøgefuld den uheldige Idé at raabe Brand.

Efter tre Aars Forløb flyttede Moderen til Springforbi, hvor Døtrene til Lærerinde fik Digterinden Hanne Irgens, af hvis Sange til hendes egne Kompositioner »Den lille Pedro« en Gang var den mest populære i København, og »Livet er altid skønt« endnu ikke er helt forglemt. Jomfru Irgens var i sine Elevers Øjne en uharmonisk,

¹⁾ Meddelelserne om Schönberg maa staa for Ophelia Drewsens Regning. (Om Emilie Rosings ubeherskede Optræden i Theatret 1810, da man spillede »Forførelsens Offer«, hvilket endog satte Spor i »Politivennens«, se R. Neiiendam l. c.

frastødende og forskruet Person, der led af Syner af den uhyggeligste Art, Vrangforestillinger, der stod i Forbindelse med hendes haabløse Forelskelse i Prins Christian, den senere Kong Christian VIII. Efter to Aars Undervisning af denne lidet heldige Lærerinde blev Ophelia femtenaarig konfirmeret af Pastor Rønne i Søllerød, og kom først i Huset hos sin Tante, gift med Præsten i Kirkehvalso, og derefter hos sin Onkel, der var Ejer af Aggershvide. Moderens Utilregnelighed, der udviklede sig til Sindssyge, og Faderens frie Liv paa Strandmøllen havde voldt, at hele Søkendeflokken adspredtes. Senere delte Børnene deres Ophold mellem Faderens Hjem og Fredensborg, hvor den aandeligt og legemligt nedbrudte Moder 1824 endte sine Dage hos sin Moder Michael Rosings Enke, der først døde 1853, i en Alder af 97 Aar.

Med Tilknytningen til det Rahbekske Ægtepar indtraadte et Vendepunkt i Ophelia Drewsens Liv. Det nærmere Bekendtskab sluttedes mærkeligt nok ikke i København, men i Hamborg, hvor hun paa en Rejse med Faderen traf sammen med begge i et Hotel. Kamma Rahbek opfordrede hende til at besøge Bakkehuset, hvor hun vilde lære hende at lave Æsker. Hjemvendt benyttede hun sig straks af Indbydelsen og blev snart Genstand for oprigtig Kærlighed fra hendes og Rahbeks Side. En Dag, da Ophelia atter fik sin Fader formaaet til at overlade hende Heste og Vogn til en af sine sædvanlige Bakkehusfarter, udbrød han: »Naa ja, saa kør da, Din Bakkehudatter!« Dette fortalte hun Fru Rahbek, der hertil svarede: »Det er Dit rette Navn, nu skal Du herefter aldrig hedde anderledes.«

Konflikten mellem Forældrene og Moderens sørgelige Skæbne i Forbindelse med andre Dissonanser havde kastet Skygger ind i hendes Ungpigeliy og, som hendes Billede antyder,¹⁾ givet hendes lyse, milde Ansigt et Drag af Vemod og Resignation. Med sin »skrantende Sjæl« — Kamma Rahbeks Ord om hende — tyede hun ud til Bakkehuset, til de higende og splittede Menneskesjæles, »alle Blomsters«, de sundes som de syges, »kærlige Veninde«.

Brevene fra Kamma Rahbek til Ophelia Drewsen — i alt 26 — er, som næsten alle hendes Breve, ikke forsynede med Aarstal, hyppigst end ikke med Datum, kun med Angivelse af Ugedagen, men de allerfleste kan tidfæstes ved Hjælp af indre Kriterier. De omfatter Tiden fra 1825 til nær op ad Fru Rahbeks Død og omhandler væsentlig Malerskolen, — »Kunstakademiet« eller »Fortripakademiet«, som Bakkehusfruen døbte det — der holdt ugentlige Sommermøder i Aarene 1825—27, og til hvis Historie de nu fremdragne Breve er den eneste kendte Kilde.

¹⁾ Malet af Justitsraad og Havneskriver Carl Wilhelm Wiehe (1788—1867), Fader til Michael og Wilhelm Wiehe.

Kammas Æskemageri havde naaet Højden af teknisk Færdighed, Akkuratesse og Smagfuldhed, da hun kom paa Tanken, at ville udstyre Æskerne med smaa Landskabs- og Blomstermalerier inde i Laaget under Glas. For selv at lære Kunsten og skaffe sine unge Veninder Uddannelse i samme, antog hun paa Anbefaling af sin Ven Hetsch den unge Landskabsmaler *Heinrich Buntzen*. Efter sin Fødeby benævnes han med Kamma Rahbeks cant-word »Kieleren« eller paa Grund af sit sortsmudsede Ydre, sorte Klædning uden Lintøj og sin noget »sodede« Manér ogsaa »Schwarze-Tusche«, dog er hans førnævnte lille Billede fra Bakkehuset malet med det af ham yndede Kejsrgrønt. Heinrich Buntzen var som Malersvend i en Alder af 20 Aar kommet til Kunstakademiet, hvor han fra 1823 fik tildelt flere Præmier, der satte ham i Stand til at gøre en Udenlandsrejse. Han dyrkede særlig Landskabsmaleriet og udstillede i et Tidsrum af over 60 Aar Landskaber, særlig med Motiver fra Hellebæk, som vidner om et omhyggeligt Naturstudium. Tillige var han en meget søgt Tegnslærer, blev 1850 Medlem af Akademiet og fik Professortitlen. Buntzen døde først 1892 i en Alder af 88 Aar paa sit Landsted »Heinrichsro« i Ordrup.

Akademiet paa Bakkehuset holdt sit første Møde i Midten af Juni 1825. Fru Rahbek vilde helst begynde at male (»smøre«) med det samme, men »Kieleren« holdt paa, at Eleverne først maatte lære at tegne, dog ikke længe. Blandt de yngre kvindelige Akademi-elever var ved Siden af Ophelia Drewsen, *Augusta Petersen*, »Perlen«, Datter af Slotsgartneren paa Frederiksberg (den yngste af de tre, af Kamma som »Blomsterpigerne« betegnede Søkende) den ivrigste og dygtigste¹⁾; blandt de mandlige Disciple nævnes den bekendte Skuespiller *Carl Winsløw*, der greb Lejligheden til at udstrække sin med Held begyndte Bibeskæftigelse som Portrættegner til Landskabsmaleriet, og *Just Mathias Thiele*, Sekretær ved Kunstakademiet. »Kunstner- og Kunstnerinde Commersen« paa Bakkehuset udvidedes snart. Her mødte saaledes Kamma Rahbeks gamle Bekendt Maleren *Johan Ludvig Camradt* (1779—1849), »Akademiet«s Senior, der til Kopiering af Eleverne malede en Klasse af Bakkehusets berømte Druer; den norske Landskabsmaler *Jakob Mathias Calmeyer* (1802—83), »den stolte« eller »den storsnude Nordmand« kaldet, der udstillede her i København og paa Bestilling af Fru Rahbek malede to Vandfald; Blomstermalerinden *Christine Marie Lovman* (1802—72), Camradts Elev, og højt skattet af Kamma baade som Kunstnerinde og som Menneske ved sit stille, indtagende Væsen. Rækken sluttet af Fruens »Kunstadjudant« Arkitekten *Hans*

¹⁾ Se F. Heide, Fra Frederiksberg Have til Bakkehuset, 1918, 38 ff.

C h r i s t i a n H a n s e n (1803—83), Kommunehospitalets og Observatoriets Bygmester, der lød Øgenavnet »Fniseren«. Der ses at have været afholdt Udstillinger af Elevarbejder paa Bakkehuset, hvor ogsaa en stor hvid Æske med Maleri af Ophelia »paraderede« og blev meget beundret af »Kunstakademiets Secretair« (Thiele). Hendes »supperaccurat-uovertræffelige Rival« var A u g u s t a P e t e r s e n, der »rigtignok stod som en Stjerne af første Størrelse« blandt Eleverne, ved »et sandt Mesterstykke af Paparbejde, en Saffiansbog, yderst prægtig i alle Henseender«, og hvori et af hende selv malet, yderst smagfuldt Frugtstykke.

Ogsaa Fru Rahbek gjorde, »uagtet al sin Sygdom«, ganske raske Fremskridt i Fortrip-Maling og forbavsede derved ofte Thiele og flere, der ikke tiltroede hende »Taalmodighed til flittig Udførelse«.

Med stor Spænding imødesaa Kunstakademiet paa Bakkehuset i Foraaret 1826 den da allerede bekendte norske Maler J. C. Dahls bebudede Komme, og Kamma Rahbek havde en Stund før bragt Malerbordet i Stand, for at han skulde »smøre« noget for hende, uden at behøve ved hvert Pennestrøg at sige: de Satans Farver, som han havde sagt oppe hos hendes Broder Steffen, da han blev tvungen til »at smøre et Landskab med en af Børnenes Farvelader, af dem, man kjøber i Isenboderne.« Denne største Begivenhed i Akademiets Historie fandt Sted i Dagene mellem 22. April og 5. Maj 1826¹⁾. Hans Nærværelse affødte den ovenfor omtalte Tegning af Rahbek.

I Efteraaret samme Aar forlod Calmeyer Danmark; i et Brev fra Christiania takker han Kamma og Rahbek for den Godhed, begge har bevist ham.²⁾

Endnu i Efteraaret 1827 berammede Fru Rahbek i et Brev til Ophelia et Akademimøde under Forsæde af den »ejegode, interessante, beskedne« Christine Løvmand. I Maj 1828 meddeler hun, at Akademiet næsten er aldeles i Uvirksomhed. Thiele havde siden sin Forlovelse rent opgivet »Fortrip-Malingen«, og Hansen havde saa meget at bestille, at han næsten aldrig kom derud. Christine Løvmand malede nu Landskaber paa egen Haand og havde for nylig sendt hende et »nysseligt« Stykke, en Kopi efter Dahl.

Det er vel kun beskedne Bidrag, Kamma Rahbeks Breve bringer til Oplysning om Kunstnerlivet i hendes Omgivelser, men helt savner de ikke Interesse som Kilde til Kendskaben af hendes endnu beundrede Kunstflid, hvoraf der haves Prøver i mange gamle Hjem.

¹⁾ Se Aubert, Maleren, Professor Dahl, 209. D. var atter her 11—13 Okt. s. A. I et Brev fra Dresden af 15. Apr. 1827 takker D. Kamma Rahbek for en modtagen Æske.

²⁾ Rahbekske Pap. 48, 52.

De foreliggende Breve giver dog andet og mere af dybere Værd, enkelte faa, som bestyrker den Opfattelse, der har fæstnet sig hos Eftertiden af Kamma Rahbeks skønne Menneskelighed, idet de ligesom i et Solbjergskær samler alt, hvad hendes store varme Hjerte evnede at udstraale af gode Tanker og blide Ord, naar det gjaldt at rejse andres sunkne Livsmod. Skønt hærget af den Sygdom, der snart skulde ende hendes Dage, har hun endnu et Forraad af Humor og Ironi tilbage, som hun anvender overfor Bakkehusdatteren, da denne blev grebet af dyb Nedslaaethed, ja Fortvivlelse over, at Faderen 1828 indgik et nyt Ægteskab, Dette havde til Følge, at hun forlod Hjemmet og var anvist paa at søge Tilflugt først hos sin yngre Søster Nanna, der var gift med Kaptajn N. S. Beutner, som 1826 havde overtaget Springforbi. Senere boede hun hos den ældre Søster Jette, der havde ægtet Aron David til Rungstedgaard.

Da »Philla« i Sommeren 1828 atter gæstede Tanten, blev hun saa stærkt greben af den Svaghedstilstand, hvori hun fandt hende, og Manglen paa »fruentimmerlig« Pleje, at hun i et Brev, dateret Springforbi 15. Juni, bad hende om Tilladelse til at være hos hende, indtil hun blev noget bedre. »Til synderlig Selskab kan jeg jo ikke være Dig«, skriver hun, »men al den Omhu, som en Datter kan vise en Moder, har jeg baade Hjerte og Villie til at vise Dig, og den store Glæde det vilde være mig at kunne have bidraget noget til Dit Helbred, vil Du vist ikke nægte mig; Oncle sagde mig jo rigtignok, at der ikke var et eneste Sted, hvor jeg kunde logere, men naar Du hører, at mit Leje herhjemme bestaar af en Madrasse og et Tæppe, vil Du vist indrømme mig, at dertil kan findes Plads allevegne, og desuden kan min Persons Bekvemmeligheder aldrig komme i nogen Betragtning, naar blot jeg maa være Dig til nogen Behagelighed.«

Kamma Rahbek afviste i sit nedenfor meddelte Brev af 23. Juni med dyb Erkendtlighed hendes »kærlige Hensigt«, motiveret ved, at hun ikke savnede Omsorg, men kun trængte til absolut Ro for sine stakkels Lunger og til en saavidt mulig lidenskabsløs Tilstand.

I sit sidste Brev til Philla klager hun over, at hvert Besøg tager paa hendes Helbred. »Ogsaa for Dine Taarer takker jeg Dig,« skriver hun, »uagtet jeg ikke godt lider Graad over ingen Ting. Jeg kan selv sukke i min Smerte, men det er kun L e g e m e t, der vaander, fra Si æ l e n kommer ingen Klage og bør ingen komme. Men D i n Si æ l skranter desværre; søg endelig at helbrede den, thi det beroer e n e p a a D i g s e l v, og det er dog en skøn Ting, at have en sund Siæl i et sundt Legeme.«

Fra Kamma Rahbek er der bevaret enkelte Breve til den Mand, hvem »Bakkehusdatteren« siden gav Haand og Hjerte. Christian

Pingel var syv Aar ældre end hun, og yderligere vel fjernet fra hende ved sin Optagethed af Videnskaben og sit indesluttede Væsen; Thiele kalder ham »en af de Lærde, der altid holder Forelæsninger«. ¹⁾ Efter at have taget juridisk Eksamen studerede han ved forskellige Universiteter Filosofi og Naturvidenskaber, tog 1817 Doktorgraden, foretog 1818—20 geologiske Studierejser, blev 1828 ansat som mineralogisk Assistent ved det kongelig naturhistoriske Museum og virkede ved dette til sin Død, senest som Overinspektør. I Aarene 1828—29 foretog han en geologisk-arkæologisk Rejse i Grønland, der affødte hans værdifulde Afhandlinger henholdvis om den røde Sandsten i Grønland med Iagttagelser om Vestkystens Sænkning, og om Rejser til det tabte Grønland. Til Rahbeks Tidsskrift »Tritogeneia« leverede han et Bidrag (1829 VI 81 ff.), omhandlende hans Rejse fra Godthaab til Nordboruinen Ujaragssuak.

Kamma Rahbeks Breve varierer behændigt den stadigt tilbagevendende Bøn til Pingel om, snart igen at gæste hendes ensomme Mand. Hun betegner ham som hans aandelige Livlæge, der ikke kan nægte at hjælpe sin Patient med at overstaa en kedsommelig Søndag Aften; han maa røres til Medynk og trodse »Førets Ufremkommelighed eller vore Farvandes Besværligheder« for at bringe begge lidt Trøst i deres ynkelige Ensomhed. »Det har gjort mig saa inderlig ondt,« klager hun, »at see Rahbek hver Aften staa ved Vinduet og stirre ud i Alléen hele Timer for at pine — som jeg kalder det — Doctor Pingel ud af hvert Træ.« Naar Rahbek kom hjem om Aftenen og ikke havde noget Arbejde, han følte sig oplagt til, forstod hun, at han »trængte til lidt Aften-Solskin efter en solløs, kedsommelig Dag.«

Blev det ikke forundt Ophelia Drewsen at pleje sin kære og beundrede Tante i dennes sidste Sygdomstid, fik hun den Tilfredsstillelse at maatte blive sin Onkel i Datters Sted, da Stjernen over hans Hytte slukkes.

Endnu medens Kamma laa Lig, eller umiddelbart efter hendes Begravelse, tilbød Philla Rahbek at ville flytte til ham, hvorved hun imødekom hans eneste og højeste Ønske. Allerede 3. Februar gav hendes Fader paa sin hjertelige, butte Maade Indvilgelsen dertil i følgende Linjer:

»Kiære Rahbek! Du ønsker min Philla til at forestaae Dit Huus og pleie Din Alderdom — Idet jeg svarer Dig, adspørger jeg blot mit Hierte, og det siger mig: Lad ham faae hende! — Tag hende da og behold hende, om Du føler, at hun kan mildne Din Sorg og forskønne Resten af Dine Dage. Inden Philla taleder derom til mig, var allerede denne Tanke gaet igiennem mit Indre. Gid hun maae

¹⁾ J. M. Thiele, Af mit Livs Aarbøger, ved C. Dumreicher, 1917, I, 113.

kunne svare til Dit Ønske og mine Forhaabninger, paa Villie vil det ikke mangle hende. Lev vell det ønsker Din gamle Ven Drewsen.«

Til Mynster udtalte Rahbek i et Brev af 23. Febr. sin Glæde over at Ophelia med »datterlig Redebonhed« modtog det Tilbud, hun allerede Vinteren forud havde givet hans afdøde Hustru, og at hans ældste, elskede Veninde Johanne Rosing »af fuldt Hjerte havde givet sin Datterdatter sin Velsignelse til Beslutningen om at ville forsøde hendes uforanderlige Ungdomsvens gamle, tunge Dage.«

Det skulde dog vare en god Stund, inden »Ophelia den anden« kunde begynde sin Gerning i Huset, da der forinden maatte foretages en paatrængende nødvendig »Udflytning og Omflytning«. Der blev indrettet to Smaa værelser til hende, hvormed »Fniseren« (H. C. Hansen) gik Rahbek trolig til Haande; »længe tænktes der dog mere, end der handlede.« Med stigende Længsel og Utaalmodighed imødesaa Rahbek »det nye Herskabs« Komme, hvortil enhver som talte med ham, lykønskede ham. Nu som før travede han mindst én Dag om Ugen til Byen for at give Møde i Theaterdirektionen og tilbringe et Par Timer i Læseselskabet »Athenæum«, med at læse det sidste Bognyt, men ellers følte han sig knuget af Savnet og Ensomheden, særlig i de mørke lange Vinteraftener, naar alle lod ham i Stikken. Samtidig med at han priser Christiane Oehlenschläger, fordi hun tjenstagtig og utrættelig tog sig af alt, meddeler han, at hun første Gang efter Søsterens Jordefærd indfandt sig paa Bakkehuset midt i M a r t s, den bedste Dag han havde havt, siden hun var der sidst.

Under sit daglige Tilsyn med de Forandringer, hendes Indflytning betingede, »gottede« han sig ved Tanken om, at Ophelia nok vilde synes om dem; han købte Møbler paa Avktioner, bl. a. ved Salget af Bakkegaarden. En Forløber for hendes Komme var en smuk, ny Servante. I Marts glædede »den haabendes« sig ved, at Sneen var smeltet, og man saaede Græs i hans Allé. Den gamle Kokkepige, Marie, der betegnes som en »Anstødssten«, blev anbragt i Vartov, og en ny fra Genboen Langbergs antoges. I den stille Uge holdtes der Rengøring og Vask efter Haandværkerne, hvilken Tid Rahbek tilbragte paa Strandmøllen, »Drewsenlandet«, og endelig 15. April stod Stuerne smykkede med de første Foraarsblomster til Bakkehusdatterens Indtog i det gamle Hjem. Da Sommeren kom, rejste begge ud til »gamle Mor Rosing« i Fredensborg, hvor Rahbek mødte som Gratulant »for 50. Gang eller i det mindste 50 Aarsdagen efter han første Gang havde højtideligholdt hendes Fødselsdag anden Juli.«¹⁾

¹⁾ Af efterladte Breve til J. P. Mynster, 1862, 149.

Overfor alle sine Venner, især J. P. Mynster, ytrede Rahbek sin Glæde og Taknemmelighed over Phillas Færd i Huset. I sit Takkebrev til Mynster for Modtagelsen af dennes trykte Minde-tale over Prinsesse Caroline af Hessen, meddeler Rahbek, at han straks efter Gennemlæsningen forærede den som en kær Gave til den Datter, den Algode i hans nuværende Tilstand havde skænket ham, som han overhovedet havde sat hende i Besiddelse af alle sine Mynsteriana, at de skulde vedblive at læses og nydes af et varmt Hjerte og en ædel Aand, som i forrige Dage.»

I et Eksemplar af sine »Samlede Fortællinger« (1804), som Rahbek har skænket Ophelia Drewsen i Anledning af hendes 27. Fødselsdag 1828, har han skrevet følgende Digt, der paa en smuk Maade giver Udtryk for det ridderlige Sindelag, Rahbek stedse udviste overfor Kvinder.

Til min udkaarne Bakkehuusdatter Ophelia Drewsen.

Hvad tidlig man i disse Blade fandt,
Som dem det første, bedste Bifald vandt,
Var Agt for Qvindeaaand og Qvindehierte;
Hvo alt fra aarle Aar mig denne lærte
Jeg mindst behøve kan at sige Dig,
Selv voxet op i Ly af hine Dyder,
Hvis Skyggetegning hvert Forsøg end pryder,
Hvortil de aarle alt begeistred mig.
Men naar med Datterømhed Du gienfinder,
Endskiønt udført med ufuldkommen Haand.
Din Bedstemoders Hierte, Moders Aand,
Ophelia! blandt disse skionne Minder
Kom fro den Dag ihu, jeg dette skrev!
Da vil Dit hulde Hiertes Stemme være:
Har Qvindeværd han vidst at elske og at ære:
Af Qvindehaand han herlig lønnet blev.

Bakkehuset, d. 31 August 1828.

Min tredive Aars Bryllupsdag til Erindring af hendes nylige Fødselsdag d. 25 August.

Ædle Moder Rosings hulde Datterdatter, elskelige Philla den ældres elskede Datter og Navne, Bakkehus-Brudeparrets kiære og kiærlige Yndling til Venneminde

Rahbek

Modtag ogsaa fra mig, kiære, ømme, trofaste Bakkehuusdatter! den hier-teligste Hilsen paa denne vigtige Dag, tilligemed min Lykønskning i Anledning af d. 25de. Bliv Dine ædle Forsætter tro, da glæder Du inderlig

Din *K. M. Rahbek.*

I sin store Beskedenhed udtalte Ophelia Drewsen den Anskuelse, at Rahbek ikke burde have foretrukket hende fremfor de to andre Damer, der havde tilbudt at være hos ham efter Hustruens Død. Hun var sig bevidst, at hendes af Naturen afgjorte Faamælt-

hed var en Brist i Omgangen med den udpræget meddelsomme Rahbek, der i livlig Samtale dovede sine Sorger og nu sit nagende Savn, ligesom hendes medfødte Forlegenhed maatte sætte en vis Skranke mellem hende og Husets Gæster, særlig fremmede. »Naar Du en Dag har sagt tredive Ord, Ophelia,« sagde Rahbek en Gang til hende, »saa har Du den Dag talt meget.« Rahbek vidste godt, at hendes Tavshed ikke skyldtes Mangel paa Tanker, men tværtimod bundede i hendes Tænksomhed og dybe Natur, for hvilken Karakteregenskab det tyske Sprog har Ordet sinnig; og hans Forstaaelse af hendes Væsen fremgaar da ogsaa af de Ord, han en Aftenstund sagde til hende: »Du ser saa tænksom ud, Ophelia, Du har ret et Ansigt, der passede til at sidde foran i en Bog.« Men netop hendes tyste Væsen og Færden gav de gamle Stuer en velgørende Hygge og Fred. At hun viste Interesse for hans litterære Sysler, derom vidner, at han efter hendes Opmuntring fuldendte femte Bind af sine Livs-erindringer, som han savnede Mod og Lyst til at afslutte.

Af Heinrich Buntzens tvende, her første Gang gengivne Portrættegninger af Rahbek er den ene vistnok udført før Kammas Død og viser ham næsten i Profil med korslagte Arme. Hovedet er tegnet med stor Omhu og Nænsomhed og udtrykker smukt en mild, afklaret Fred. Det andet — en face — antagelig fra 1829, er lodligere og dybere i Karakteristikken gennem det — for bedagede Folk med en aandelig rigt bevæget Fortid — ejendommelige Blik, der ligesom udeltagende for det nuværende, resigneret, i uhjælpelig Ensomhed stirrer ud i Rummet, hvad enten det nu stirrer ud i det evigt svundnes Luftspejling, eller det forventningsfuldt søger »bag Livets Grænsemur Lønporten til en ny Natur.« Virkelig Glæde har sikkert ikke kunnet fylde Rahbeks Sjæl efter hans Livs store Forlis. Naar han fik Aftenbesøg af ældre eller yngre Venner, noget han til det sidste satte Pris paa, kunde han optøes og Øjet lyse, naar han efter gammel Vane hævede sit Glas og udbragte sin Yndlings-skaal med Ordene af Götz: »Es lebe die Freiheit!« Ophelia Drewsen mindedes to Besøg af Oehlenschläger, det første efter Kammas Død, da han traf hende, men ikke Rahbek i Stuen; idet han satte sig i det Hjørne af Sofaen, hvor Bakkehusfruen plejede at sidde, overvældedes han af Minderne, skjulte sit Ansigt i sine Hænder og brast i Graad. Den anden Gang medbragte han Manuskriptet til »Trillingbrødrene fra Damask«, som han udtryksfuldt og illuderende læste højt for Rahbek, der imedens gik op og ned og gned sig fornøjet i Hænderne.

For Rahbek, der hele sit Liv fastholdt sin Foraarsdrøm fra Revolutionens skønne Grødetid, inden Rædsler, udøvede i Frihedens Navn og den senere Reaktion havde bragt den ubarmhjertige Virkelighed, var Götz' Ord om Frihed ingen tom Frase. Lige til det sidste

bevarede han sin glødende Beundring for de Mænd, der i hans Ungdom havde kæmpet for Menneskeheden, for Menneskeaaandens Frigørelse. Da han mærkede sit Endeligt nær, talte han til Ophelia om, i Kammas Blomsterhave at rejse en Stensætning med Navnene paa de Mænd, han havde elsket og beundret mest, deriblandt Washington, Franklin, Lafayette og Rousseau. En af Rahbeks yngre Venner beklagede, at han ikke oplevede Junirevolutionen, fordi han mente, at den gamle Frihedsven i saa Fald var levet op paany.

Næppe et Aar faldt det i Ophelia Drewsens Lod at maatte værne om gamle Rahbek. Flere Gange havde han til hende udtalt Ønsket om, ikke at maatte leve for længe, og dette hans Haab skulde gaa i Opfyldelse. I Slutningen af Marts 1830 blev han angrebet af Hoste og Feber, og efter et fire Ugers Sygeleje endte han 22. April sit rastløse, ufortrødne, og alene derigennem hæderfulde Livsvirke. Hans ugifte Søster Claudine, hvem Ophelia Drewsen betegner som et sjældent og elskværdigt Menneske, tog ved Efterretningen om hans Sygdom Ophold paa Bakkehuset og forblev dér til Broderens Død. Uden oftere at udtale sig derom, mærkede han snart, hvad der forestod ham. En Dag øsede Regnen ned og drev i Floder henad Gaardens Stene, et Syn, der havde været en Yndlingsfornejelse for ham at iagttage. Ophelia Drewsen, der stod ved Vinduet, sagde derfor: »Det er Skade, Onkel, Du ikke er oppe, saa skulde Du se, hvor Vandet skyller hen ad Stenene.« »Ja det Syn faar jeg nok ikke tiere at se, min Pige,« lød Svaret. Da hans sidste Øjeblik nærmede sig, og hans Søster sammen med Bakkehusedatteren stod ved hans Leje, nikkede han gentagne Gange henimod Døren, som om han saa den længselsfuldt savnede atter træde over Tærskelen.

Saavist Knud Lyne Rahbek har ydet en i dansk Aandslivs Historie stedse mindeværdig Indsats, mere gennem mangt, end ved meget, han gav Spire og Trivsel, fortjener Ophelia Drewsen at erindres som den, der lyste Aftensols milde Fred over hans sidste Dage.

Tredive Aar gammel ved han Død, stod hun uden Maal i Livet, og af et Brev til hende fra Jonas Collin fra samme Tid fremgaar det, at Forholdet til Faderen stadig var spændt. I Oktober samme Aar forlovede hun sig med Doktor Pingel, hvem hun allerede i et Par Aar havde kendt fra hans Besøg paa Bakkehuset; efter senere Breve at dømme gik hun tilfreds op i sin Gerning som Hustru og Moder. Hun fødte sin Ægtefælle foruden den allerede nævnte, nys afdøde Dr. Victor Pingel to Sønner og en Datter Johanne Maria (f. 1840 d. 1913), der døde ugift, og som foruden flere populærhistoriske Skrifter og Afhandlinger har efterladt et 1872 forfattet Skrift »Af min Moders Erindringer«, hvoraf flere Træk er benyttet i nærværende Fremstilling. Af Sønerne faldt den ene, H a n s H e n -

rik (f. 1838), paa Als i en Træfning ved Arnkilsøre 29. Juni 1864. Christian Winther, der hørte til Moderens nærmeste Venner, har i et stemningsfuldt og varmtfølt Digt sat ham et blivende Minde.¹⁾ Den anden Søn, Michael Christian (f. 1843), bukkede faa Aar efter under for Følgerne af sin Deltagelse i samme Krig (d. 1869). Ærlig delte hun med sin Ægtefælle Videnskabsmandens trange Kaar og var for sine Børn en trofast Moder, hvis Ord lige til det sidste var æret som en Lov i Huset. I sin lange Enkestand boede hun en stor Del af Aaret paa Familiens Stamsæde Strandmøllen, hvor hun genoptog sin paa Bakkehuset erhvervede Færdighed i at male og tegne, idet hun opsøgte Blade, sjældne af Farve og Form, som hun afmalede omhyggeligt og naturtro paa stift Papir og forærede til Slægt og Venner som Erindringer²⁾. Aarene undlod vel ikke at mærke hendes lille, fine Skikkelse, men hun bevarede sin Aandsfriskhed lige til sin Død og var æret og fredet i sit Hjem og i sin Kreds, i sin Bedstemoder Anna Dorothea Drewsens Lignelse som et skønt gammelt Rosentræ, der bærer sildige Roser.

I hele tre Menneskealdre overlevede hun Kamma Rahbek og bevarede gennem de skiftende Tider i et trofast Sind hendes lysende Minde, som hun værnende, værgende overgav til yngre, opvoksende Slægtled.

Breve til Ophelia Drewsen.

I. Fra Kamma Rahbek.

1.

Fredag Morgen [10. Juni 1825].

Kiæreste Philla.

Jeg har, siden jeg saae Dig sidst, været saa ussel, at det ikke vilde været at undre paa, om jeg i en saadan Tilstand ikke havde Sands for Landskabsmaling eller Sligt. Desuagtet har jeg dog ikke opgivet vort Landskabsmaleri, men i Søndags antaget en ung Landskabsmaler]: der rigtignok kun maler i Olie, men dog mener at kunne hjælpe os — :|, som Hetsch sendte mig paa Lykke og Fromme; thi han troede, det var for seent, og at jeg allerede havde engageret Camradt. Var Camradt kommet herud i den Tid, saa havde jeg vist ogsaa gjort Aftale med ham; men skrive ind til ham derom, vilde jeg ikke, da det bestandig forekom mig, som om der var os en Anden bestemt. Denne have vi nu, og han kommer første Gang paa

¹⁾ Samlede Skrifter X, 126.

²⁾ Dannebrog 1896, 3. Jan.

Tiirsdag |: den 14 Juni :| men han vil ikke strax tillade os at smøre; men paastaaer, at vi absolut maae tegne noget først. Jeg har demonstreret ham, at dette ikke convenerer mig, der — som et gammelt Menneske — ikke har megen Tid at give bort; men alt hvad jeg har udrettet ved mine Demonstrationer, er, at han har lovet, vi ikke skal tegne længe. Vi faar altsaa at finde os heri, ligesom jeg ogsaa maae finde mig i, at han taler og seer ud som — hvad han ogsaa virkelig er — en Kieler, uagtet jeg, som bekjændt, ikke elsker denne Race Mennesker. Forresten troer jeg, Personen er ganske dygtig, og jeg fandt meget Behag i en Mængde Tegninger, han havde ude at vise mig. Jeg satte Timerne lidt betids, eller egentlig bad ham, ikke sætte dem for sildig, da her paa Aftenen sjælden er Roe om Sommeren. Naar han egentlig kommer, veed jeg dog ikke bestemt, men jeg formoder, det bliver fra Kl. 2 til 4, thi han sagde, at efter Kl. 1 havde han Tid. —

E. Sk. Mit nye Have Anlæg begynder nu for Alvor at blive smukt, Du vil vist fornøje Dig derover.

Din hengivne

K. M. Rahbek.

2.

Tirsdag Aften [1825]¹⁾

Det er nu Tid at fortælle Dig lidt om Kunst-Academiet, som i Din Fraværelse ikke har gjort mærkelige Fremskridt. Hansen har smurt lidt i Tusmørket paa sit Landskab og har faaet et af de moderne, graa Tørklæder om Halsen, hvilket Calmeyer gør Nar af, men vil dog selv ogsaa have et saadant. Forresten lader Calmeyer ganske roeligt Vandfaldet staae og skyldte ned ad Væggen i Samklang med Skyregnen, og Bonden med Sønnen |: som jeg nær havde foræret Jette til Brudegave, da jeg var fortvivlet over, at mit eget Smørreri ikke blev mig godt nok :| staaer ogsaa, eller rettere, ligger ufuldendt. Istedet for at fuldende disse langvarige Arbejder vil han nu heller male et nyt til Dig, men han vil partout, at jeg skal sætte det i en Æske til Dig, og jeg meente, at det var bedre, at Du fik det til at male efter i Vinter, og naar Du havde copieret det, Du da selv kunde sætte det i en Æske, thi jeg mener dog, at Du har billig Fordring paa, at jeg gjør mig den Umage, selv at male o: smøre saa godt jeg kan, til Dig, jeg troer i det mindste, at Du helst seer det saaledes. Men det vilde dog vist mere Dig, at have et godt lille Landskab at male efter, og jeg har betænkt, at det skulde være det lille nydelige Stykke i første Bind af Arons Bog, hvilket Du saa godt kan lide. Det værste er, at han har sagt, at dersom jeg ikke sætter Tarant i en Æske, saa maler han aldrig noget mere for mig. Noget efter glemte han rigtig nok denne Trudsel og skar et Stykke Papir af efter en lille Æske, der stod paa Bordet, og kradsede lidt utydeligt derpaa efter Arons Bog og gav mig Ordre, at spænde det paa Brædt og grunde det for ham til Søndag, og da han gik ud af Døren, sagde han til Hansens store Fniser-Glæde: er det ikke anlagt paa Søndag.

¹⁾ Maa være fra Slutningen af 1825, da der her omtales Bryllupsæsken til Jette: Ophelias Søster Henriette, der 8 Dec. 1825 holdt Bryllup med Aron Nathan David til Rungstedgaard; jvfr. ovfr. Arons Bog.

eg lægger det ikke an! Du seer heraf, at jeg noget nær bliver hans Maler-Dreng, og at der altsaa er bedrovelige Udsigter for mig til nogensinde at blive Mester i dette Liv. —

3.

Bakkehuset, d. 6. Jan. [1826]
(Etatsraadens Geburtsdag)

.. Netop som jeg igaar havde begyndt min hannöverske¹⁾ Taksigelse, kom Stine, og da jeg ikke uden at gjøre Rahbek Fortred, kunde opholde hende, maatte jeg desværre lægge det Hannöverske til Side. Nu griber jeg det da igien, ganske stivfrossen forfra og stegt bagfra |: thi anderledes kan jeg i denne Kulde ikke have det i mit Værelse:|, og at jeg kun har e e t V æ r e l s e, veed Du, Professor Olufsen²⁾ betroede mig i Sommer, den anden er jo bare Huller. Men i min ynkelige Forfatning maae jeg dog give Dig lidt Kunst-Efterretninger, saameget mere som jeg dog igaar havde lidt Kunstner og Kunstnerinde Commerz. Schwarze-Tusche var her nemlig, og Camradt med Frøken Løvmand. Derimod var Fniseren en Forræder, da han havde modtaget et lille Maleri af Frøken Løvmand til mig, og ikke bragt mig det. Nu kommer han sagtens fnisende idag og siger: De er vist vred paa mig? Camradt havde malet nogle Druer for mig, men til Ulykke havde han taget vore Bakkehus-Druer til Model istedet for at jeg ønskede af dem fra Canaans Land, hvilke voxer paa Rosenborg hos Lindegaard.³⁾ Hvad Frøken Løvmand angaaer, da troer jeg sikkert om hende, at der stikker et dygtig Kunstner-talent i hende; thi saaledes seer hun ud og saaledes taler hun; ogsaa er hendes første offentlige Arbeide saaledes, at man har Grund til at vente noget udmærket af hende. Hun er villig til at hjælpe mig, naar jeg trænger og hun har Tid; men forresten er hun en Hansen, og har erklæret, at hun aldeles ikke vil tage Betalning for det, som jo ikke koster hende andet end en Smule Tid, og det var mig umuelig at bringe hende paa andre Tanker, uagtet jeg af al Magt søgte at demonstrere hende, at Tiden var det kostbareste og bedste vi eye her i Livet. — —

4.

Bakkehuset, d. 14. April. [1826]

— — For at nu intet skal forhindre Udførelsen af mit længe havte Forsæt, har jeg lagt alt Arbeide tilside, for en Times Tid at underholde mig med den kiære B a k k e h u s D a t t e r

¹⁾ Kamma Rahbeks Udtryk for noget godt, velanbragt; hun taler om et hannöversk Hjerter. Fra Hannover, hvor Drewsens »hannöverske Fætter« og Navne styrede Slægtens gamle Papirmølle i Lachendorf, kom ogsaa Pap. 1828 12 Maj, omtaler hun »det jævne og gode hannöverske Pape, der ved Mester Preus' Død er saa godt som uddød«. Om Preus se Memoirer og Breve XXV, 48 ff.

²⁾ Oluf Christian Olufsen, 1764—1824, Nationaløkonom, Forf. af »Gulddaasen.«

³⁾ Peter Lindegaard, Slotsgartner paa Rosenborg, d. 1832, 74 Aar.

!et saare behageligt Navn for mine Øren, og som jeg takker Din Fader for!; som dog jeg har Et og Andet moersomt at fortælle. Vi vil begynde med Kunst-Academiet, som driver sit gamle Væsen med norsk og dansk og tydsk Smøreri ganske forskrækkeligt. Men med den første af vore Kunstnere¹⁾ er der dog foregaaet en betydelig Forandring derved, at han er blevet meget flittig, og denne Forandring troer jeg han kan takke mig og den unge Winsløw for, da vi begge meget kraftigen have opmuntret ham til med Liv og Siæl at blive:| hvad han unægtelig er født til!; Landskabsmaler. Han har malet to store Vandfald til mig, hvilke begge hænge paa Udstillingen og allerede den første Dag fandt en Liebhaber, der partout vilde købe dem, og der, uagtet Calmeyer meget stolt afviiste Budet med de Ord: de tilhører Prof. Rahbek's og de bliver ikke solgte! og uagtet Rahbek ogsaa har ladet Liebhaberen |: som er den franske Legations-Secretair :| vide, at han umuelig kunde faa disse, men at Kunstneren let kunde male ham et Par Lignende: bliver ved, at ville have dem. Og dog hænge disse Stykker slet ikke til deres Fordeel paa Academiet, og det ene, til hvilket jeg i Hast maatte beklæde en Ramme, er desværre forsynet med et blaåt Glas, da det var os umueligt i den Skynding at faae et ordentligt. Nu maler han paa et tredie stort Stykke, som ogsaa skal paa Udstillingen, og til hvilket jeg skal decorere Rammen. Men han vil heller ikke blive riig ved dette Stykke, da han allerede har givet det bort til den unge Winsløw. Med dem har han indgaaet et nye Venskab; de ere virkelig uadskillige, og Calmeyer agter ogsaa at reise i Sommer med W. i Tyskland. Schwarze-Tusche og Cal: ere ogsaa komne paa en meget fortroeligere Fod og besøge hinanden, og ligesom Calmeyer har viist Kieleren hans Venskab ved at meddele ham af hans fortræffelige Bister, saaledes har igien Kieleren meddeelt Calmeyer af sit elskede Kaisersgrün, og begge har ærligt misbrugt Brugen af disse Farver, især Schwarze-Tusche, der deraf har smurt saa umaanerligt tykt paa et Landskab, at det seer for al Verden ud, som en Skorsteensfeyer Ryg. Og dette forbistrede sodede Stykke — som han ovenikjøbet har malet paa noget umenneskelig tykt Velin Pap, skal jeg desværre bruge i en Æske, som han vil bringe sin Søster i Kiel, hvortil han reiser i Slutningen af denne Maaned, for at komme tilbage igien i Slutningen af Mai. Derimod har han malet et ganske nydeligt Bakkehuss-Stykke, som han har skienket mig for min Uleilighed med hans Søsters Æske, som jeg forresten ikke har begyndt paa endnu, og som vist ikke bliver meget rar, da jeg hader Skorsteensfeyer-Ryggen.

Vi længes inderlig efter Dig, og vil Gud, maae vi ogsaa fornye vort Samliv igien til Sommer. Min Plan er, at vi igien skulde male lidt under Schwarze-Tusche — af hvem vi dog uagtet Skorsteensfeyer-Ryggen kan lære meget — og naar vi vælge nogle af de bedste Sommer-Maaneder, kan det vel ikke genere Din Fader at lade Dig kiøre hertil engang om Ugen. Schwarze-Tusche skal ligge i Bagsvær, men vil komme ind engang imellem, og han vil sikkert gjerne komme til os. Den stolte Normand skal ikke faae Lov at reise, før han har malet det Landskab han har lovet Dig.

¹⁾ Calmeyer.

Bakkehuset, d. 23de Juni 1828.

Kiære, gode, kiærlige Philla!

Dersom Dit Brev fuldt af Hjertegodhed og Æmhed for Din Tante havde kunnet været affærdiget i Korthed: saa havde jeg naturligviis, hvor syg jeg end er — ikke ladet det ubesvaret en eneste Dag; men, kiæreste Philla, Du kiænder mig for lidt til ikke at behøve en Udfoldning af mit inderste Væsens Natur, naar Du skulde kunne indsee, at det ikke er Mangel paa Kiærlighed til Dig og Erkiændtlighed af Din Godhed imod mig, naar jeg forsikkrer Dig, at Du ved at være daglig om mig i denne Tid, ikke vilde kunne hjælpe mig videre frem — ifald ellers en Fremgang er tænkelig — men snarere virke just det Modsatte af hvad Din kiærlige Hensigt var at virke. Det samme vilde være Tilfældet med min for min Helbred saa omhyggelige Søster, der, overbeviist om hendes uendelige Kiærlighed (hun siger det selv og alle hendes Omgivelser bekræfte det, at der er intet Menneske paa Jorden, hun elsker høiere end hendes eneste Søster), troer ligesom Du, ved bestandigen at friste mit levende, let bevægelige Væsen til Meddeelse af Følelser og Tanker, kun bringer min altfor virksomme Aand til endnu større Virksomhed, og denne Virksomhed er det just, der saa gruelig svækker mit svage hentærede Legeme. Dette trænger til en saa meget som muelig lidenskabsløs Tilstand, i hvilken hverken Sorger betynger mig, eller Glæder exaltere mig. Ganske at bringe mit Væsen til denne Røe bliver mig vist nok ikke mueligt; men jeg bør dog sørge for ikke at bringe det i større Uroe, end nødvendigt er. Vist nok forskaffer mine Kiæres Nærværelse, medens de ere hos mig, mig virkelig Fornøielse; men jeg kan med Sandhed forsikre, at jeg i denne Sygdom aldrig har havt en Underholdning paa flere Timer, med Dig, min Søster, eller noget kiært Væsen, med hvem jeg gerne taler, uden at jeg bagefter den hele Dag og følgende Nat føler grueligt Virkningen af den Exaltation, hvori mit stakkels svage Legeme er kommet. Saaledes er min Natur og Beskaffenhed nu engang; men troer Du da, kiæreste Philla, at jeg kunde see Dig daglig om mig, uden idelig at fristes til venskabelig Meddeelse af mine Erfaringer og Kundskaber, som Din lærvillige Aand er saa aaben for at modtage? Det vilde være mig en altfor stor Glæde, at kunne have gavnlig Indflydelse paa Uddannelsen af Dine Evner, til at jeg skulde tænke paa min stakkels Lunge, der bestandig trænger til Hvile. Hvad nu den omhyggelige Pleie angaaer, som jeg vist vilde nyde af Dig, saa trænger jeg heller ikke saa meget til den, som jeg vist selv har givet Dig Anledning til at troe, naar jeg har klaget over Folkenes Efterladenhed; men denne forarger mig i Grunden kun, som alt, hvad der ikke er, hvad det bør være, forarger mig. Jeg meener, at naar man har saa gode og magelige Dage, saa bør man være meget nøiagtig i Opfyldelsen af sine Pligter; men da Forsømmelser af disse dog ikke kommer af Mangel paa Hengivenhed for mig, saa taaler jeg den dog bedre, end jeg vilde taale en evig omhyggelig Engstelighed for min Person. Forresten kan jeg i denne Tid, da jeg er omringet af mange kiærlige Væsener, faae Pleie mere end jeg skjøtter om. Jeg har Huset fuldt af saadanne Væsener, og paa den anden Side af vor Allee har jeg den trofaste eiegede Fru Molbech, der gierne forlod Fader og Moder, Børn og Alt, naar hun bare maatte

være her hele Dage og varte mig op, men hun maae ansee det for en stor Naade, naar jeg engang hver 14. Dag tillader hende at sidde en Times Tid hos mig; thi længer kan jeg ikke taale at see hendes Veemodighed, fordi jeg nu ikke har Lunger til at jage den paa Døren, som i hendes unge Dage, da hun daglig var hos os, og virkelig fik sin Dannelse i vort Hus.

Dersom nu alt dette ikke er tilstrækkeligt til at overbevise Dig om, hvor gierne jeg under a n d r e O m s t æ n d i g h e d e r kunne ønske, at see Dig d a g l i g, saa vil jeg endnu tilføie, hvorledes jeg var tilmode, da Forandringer foregik om Dig, der nødvendig maatte gaae den Datter nær til Hjerter, der hidtil havde havt den Lykke, at kunne være Alt for en elsket Fader. Med en inderlig Bekymring sagde jeg mig selv: hvor tungt er det dog ikke, at Du er saa syg, og Dit Huus ikke saaledes indrettet, at Du kunde tilbyde Bakkehuusdatteren et venligt Fristed hos kiærlige Forældre. I gode Dage tør jeg love for, at et saadant Uveir ikke vilde være følt saa tungt i Rahbek's og min Omgang.

Lad mig nu endelig takke Dig af mit inderste Hierte, for at Din Kiærlighed, Du hulde eigode Væsen! Gud give, at jeg engang maatte kunne giengjælde den, som jeg ønskede det!

Din Dig oprigtig elskende Tante *K. M. Rahbek.*

6.

Bakkehuset, d. 21. Aug. [1828]

Jeg kan ikke beskrive Dig, kiære, gode Philla, hvormeget Dit Brev har fornøiet mig. Du er virkelig paa en god Vei, da Du saa oprigtig erkjænder Din Tilstand; og inderlig vilde det glæde mig, om jeg kunde bidrage lidt til, at Du kom i Besiddelse af den Siæleroe, uden hvilken man kun slæber sig usselt igiennem Verden. Gellert siger saa smukt:

Dort ruft, o möchte Gott es geben!
Vielleicht auch mir ein Sel'ger zu:
Heil sey Dir, denn Du hast das Leben,
Die Seele mir gerettet, Du!
O Gott! wie muss das Glück erfreu'n,
Der Retter einer Seele seyn!

Ærligt skal jeg, saa længe jeg kan, opmuntre Dig i Dine ædle Bestræbelser, og jeg haaber Du til Gengjæld hjælper mig til lidt mere u d v o r t e s T a a l m o d i g h e d, thi det kieder mig selv umaadeligt, at jeg ikke kan tæmme mit levende, let bevægelige Væsen, og at der undslipper mig Suk, som ikke kommer fra mit Indre, men fra det plagede Legeme. Jeg kan kun undskylde mig selv med min saare svækkede Tilstand, i hvilken man umulig kan være sig selv mægtig, og fik jeg blot en lille Smule igien af mine gamle, rigtignok usle Kræfter, saa skulde jeg snart holde op med at sige: aah! aahl, thi Hyl og Jammer kan jeg faae nok af i de græske Tragoedier. Sagtens mangler jeg fra Grunden af den rette L i g e v æ g t, da min Siæl er bleven uforholdsmæssig stærk til saa svagt et Legeme, men dette kan nu engang ikke ændres, thi det var urimeligt at bilde sig ind man kunde seyre over saa drabelig en Kiæmpe med saa liden Magt. Hvo der derimod, som D u, har det Held,

at der er mere Harmonie imellem det Aandelige og Legemlige, der er det ingen vanskelig Sag at komme i det Rene med sig selv. Hovedsagen er: ærlig at ville det Rette og ikke trættes i Bestræbelsen derefter. Ogsaa hjælper det meget, at man indprænter sig selv visse gyldne Sandheder, som man stadig kalder sig i Hu ved alle forefaldne Leiligheder. Naar man for Ex. i lidenskabelige Oieblikke seer og bedømmer Handlinger og Personer strengt, bør man altid spørge sig selv, naar nu nogle Aar — maaskee blot en ganske kort Tid er gaaet, vil Du da see og bedømme dette lige saa strengt? Nei sikkerlig ikke, maae det gode, redelige Menneske svare sig selv, og dette Svar indeholder allerede en kraftig Opmuntring til at bekjæmpe Lidenskaben der raser i vor Barm. Især kunne vi ikke ofte nok bringe i Erindring, at det Onde — det være sig virkelig, eller hvad vi indbilde os at være ondt — dog altid er det Forbigaaende, og at det Gode derimod er — hvad det efter sin evige Natur maae være — det Beständige, Forblivende, der evig maa vedblive og seyre over det Onde, saa sandt som Gud evig forbliver den samme og er det Godes Kilde og Ophav. Ret levende at indprænte sig saadanne Sandheder, kan bidrage særdeles meget til en roelig Beskuelse af Verdens ofte saa forkeerte Gang, men det er ikke nok til at jage den overdrevne Veemod — Du selv tilstaaer at have næret — paa Døren. Vel indseer jeg, at Du lige saa lidet ganske kan blive Din søde Veemod qvit, som jeg min sure Utaalmodighed; men Du kan dog sandelig sørge for at den ikke ganske vinder Bugt med Dig og qvæler Dine bedste Glæder. Disse spire for os Alle, men vi maae ikke oversее dem. De er af mangfoldig afvejlende Natur, findes i alle Aldre og Stænder over den vide Verden og Du maae troe, det er os selv og andre langt gavnligere at huse Glæden end Sorgen i vor Barm. Man kalder uforstaaeligen Franskmanden *Letsindig*, fordi han stedse søger den skønne og behagelige Side ved enhver Ting, men man burde kalde ham *viis*; thi det er den rette Levnets Viisdom, at søge den uskyldige Glæde allevegne; dette gjør os langt dueligere til Udøvelse af enhver Pligt, mild dømmende mod vore Medmennesker og taknemlig mod det algode Væsen, der aabnede vor Barm for Glæden. Men nu vil jeg ikke philosophere mere for Dig idag, saameget mere som Du — naar Du vil — kan sige Dig det Altsammen selv.

Det fornøier mig, at Hvid's Dagbog¹⁾ ophytter Dig saameget. Det giver virkelig en Pige af Din Alder .Ere, at kunne finde Smag i deslige Skrifter. Jeg forlanger naturligviis ingen udelukkende Smag, da jeg elsker Mangfoldighed, men jeg mener dog, at saadanne fromme Tanker, udvældet i al Oprigtighed af et religiøst Sind, maae fornøie ethvert tænkende og følende Menneske. Jeg vidste nok forud, at Du maatte finde Smag i Bogen, ellers havde jeg ikke tilbudt Dig den.

Her maatte jeg holde op før, og nu er her allerede mørkt hos mig. Jeg maae da skynde mig, at sige, at dersom de bevidste Bøger ikke indfinder sig præcise paa Din Fødselsdag, saa er det ikke Rahbeks Skyld og endnu mindre min, da jeg dagligen har erindret ham om den 25de Aug. Han siger ogsaa, at han dagligen har paamindet

¹⁾ Andreas Christian Hwiid, Orientalist, Regensprovst (*«Lindens Fader»*) d. 1788, udgav Udtog af en Dagbog 1777—80 paa en Rejse, 1787.

Schultzes, der skulde lade et Exemplar indbinde for ham, og at de bestandig svarer, det ikke er kommet fra Bogbinderen. Jeg vil hermed blot forberede Dig, at Du ikke skulde troe Dig f o r g l e m t ifald Bøgerne udeblev. Nu kan jeg ikke see mere og maae altsaa slutte i Hast med de kiærligste Hilsener fra Rahbek og fra

Din hengivne Tante
Hils Nanna og Beutner hjertelig fra mig!

II. Fra Knud Lyne Rahbek.

1.

d. 30. Jan. 1829.

Kiære Ophelia!

Tilgiv, at Du først nu faaer Svar paa Dit datterkiærlige Brev, men naar Du veed, og betænker, hvad i disse Dage foregaar om mig og med mig, og hvad især den 26de var for en Skilsmisshedag, vil Du — jeg vil ikke engang sige, undskyldte Din arme Onkel, men Du vil være glad, at han skriver n u; Du vil, som flere af hans Hiertes Nærmeste, takke Gud, at han endda er saa. Jeg længes usigelig efter at see Dig; mere end Du maaskee forestiller Dig, kom altsaa i næste Uge, hvad Dag Du vil, kun ikke Torsdag, thi da er jeg aldrig hiemme; men lad mig i Forveien vide, at Du kommer, at Du kan være vis paa at træffe mig, og var det bedst, om Du lod mig det vide to Dage i Forveien, at jeg, hvis noget uventet skulde være i Veien, kan itide sende Dig Afbud.

Haar til Dig er der af min Kones; men naar Du søger selv ud af Lines Forraad, faaer Du det bedst efter Dit Ønske, derfor sender jeg Dig dem ikke hermed. At Du, Bakkehuusdatteren, bærer en Erindring af Din Bakkehuusmoder, der elskede Dig saa hiertelig, og der saa idelig, selv i sine sidste Dage erindrede Dit datterlige Tilbud at være om hende i hendes onde Tid, er ikke mere end billigt; kan skee Du med det samme kan give mig et Raad, hvorledes jeg af hendes Haar skal faae mig giort en Erindring.

Det rinder mig i min Tanke, at foruden Torsdagen er ogsaa næstkommende Mandag en Dag, Du ikke skal vælge, men kom iøvrigt, naar Du vil, til sædvanlig Tid, og spii til Middag med Din stakkels gamle Onkel, der nu har slaaet sin Bopæl op i hendes Sengekammer, da hendes gamle Dagligstue er ham for smertelig øde.

Jeg skylder Dig endnu Svar og Tak for Dit Brev til min Fødselsdag — ikke for Gratulationerne til Etatsraadskabet, thi det S k a b fornøiede hverken mig eller min Kone — men jeg har bestandigt villet og skullet skrive, og kom aldrig til det, da hvad jeg maatte skrive om hende, hverken vilde i min Pen, eller udaf mit Hierte. Jeg, som vi alle, daarede os med Haab, som vi ret godt vidste, fra mere end een Side, var misligt, og dog var det, som vi troede, at afvende det Onde, ved ikke at tale derom. Dog — om alt sligt mere og bedre snart mundtlig. Altsaa endnu engang, inderlig Tak for begge Dine Breve, og Gud velsigne Dig for Din trofaste og datterlige Hengivenhed. Min venligste Hilsen til alle Dine, særdeles Michael, Jon, Nanna, Beutner o. s. v.

Din kiærlige Arveven
Rahbek.

2.

Kiæreste Ophelia!

Gud velsigne og lønne Dig og Din brave Fader for Eders Venskab og Godhed. Spøg er da blevet til Alvor, og Du er da nu virkelig Bakkehusdatteren, er det i en Tidspunkt, da Bakkehuset har holdt op at være, hvad det var, et Glædens og ædel Aandsnydelses Hiem, og da det kun ved et Væsen, som D i g, kan blive mig paa mine gamle Dage en Trøstens Bolig. Tusende, tusende Gange Tak derfor, og det fjerde Buds Velsignelse være over Dig, for det, Du her gjør, og vil gjøre mod den ensomme Gamle, Du kaarer Dig til anden Fader, fordi han har en saadan Datter saa hellig, saa bitterlig behov; som den har været, og vedblive at at være over Din ædle Bedstemoder, der var almeenæret, som den kiærlige Datter, inden hendes mange øvrige Fortrin endnu havde udviklet sig. Jeg glæder mig til, at hun skal erfare dette og være glad derover, og lyse selv Velsignelse over sin hulde Datterdatter, der som en Trøstens Engel træder til hendes gamle Ven paa hans eensomme Vandring. Ja hendes Velsignelse vil være over Dig, som Din forklarede Moders og min kiærlige Kones fra deres Himmel.

Kom nu selv engang herud, at jeg kan snakke med Dig om noget af de mange Smaating, som denne store Sag medfører, men blot ingen Torsdag, og lad mig vide i Forveien, hvad Dag Du kommer; paa Svar fra mig behøver Du ikke at vente, da jeg i det mindste ikke kan forudsee, der kan være noget i Veien.

Mange Hilsener til alle Dine; siig dem, at jeg føler, hvad jeg skylder Dig, fordi Du river Dig ud af deres kiærlige og glade Kreds, for at forsøde min Alderdom, og at mit kommende Livs kiæreste og helligste Sysse skal være, at Du aldrig skal angre det. Gud velsigne og bevare Dig

med sandt Faderhierte
Din erkjendtlige Gamle
Rahbek.

Bakkeh. d. 9 Febr. 1829.

3.

4 Oct. 29.

Kiære Ophelia!

Dit Brev af 1 October fik jeg først Middagen d. 3 October, og da jeg altsaa, efter Postgangen mellem dette og Drewsenlandet, ikke kan bortsende Svar, før i Morgen, d. 5te, har jeg foresat mig, at anvende L a n g s ø n d a g, den 4de til at skrive Dig til. Det glæder mig overmaade, at iegode Ernestine, og den nykomne befinde dem saavel, og gientager Dig af Hiertet min Begiering, ikke at forlade hende, før hun kan undvære Dig. Jeg skjønner oprigtig paa, at hun vil unde mig min P l e i edatter igien, saasnart muligt; men skjøndt jeg har savnet, og savner Dig daglig, er det mig dog for kiær en Tanke, hvor glade de især i denne Tid maa være med Dig paa Skodsborg, til at ville gjøre end eet Øiebliks Skaar deri.

Hvad i øvrigt vore D o c t o r e r angaar, da er vor ærlige Grønlænder¹⁾ den eneste, der har været en Aften hos mig i denne Tid; David²⁾

¹⁾ Dr. Pingel.

²⁾ Dr. Georg Nathan David, senere Minister.

har havt det isinde, men kan ikke. Fra Pingel skal jeg iøvrigt hilse Dig. Rosses Reise¹⁾ ligger hos ham endnu til Din Tieneste, og har han af min gamle Skoleven, Prof. Ramus²⁾ faaet Tilladelse at beholde den paa ubetinget Tid, da han havde hørt, at Du havde begyndt at tegne et lisskab ud deraf. Jfr. Pätjes erbleven forlovet med Skuespiller Hvid, hvilket Du kan begribe, er en stor Begivenhed i visse Qvarterer, og skal gaae a dskillige Doctorer³⁾ nær til Hierte. Ma d. Wexschall⁴⁾ bliver i dette Øjeblik slaaet fast i vor Dagligstue. Overalt vil Du ved Din Hiemkomst finde eet og andet i Orden. Dine to Værelser ere vaskede, og dampes, o. s. v.; den til mig beordrede Morgenkiøle ankom, medens jeg skrev paa dette Brev, men er saa peen, at Din hele personlige Nærværelse vil behøves, for at bringe mig til at gaae med den. Vor Indqvartering er meget vel fornøiet med os, og vi med den, og formoder jeg, at vi er den qvit, inden Du kommer igjen; da jeg hører, de ikke skal ud meere end paa Tirsdag, og da formodenlig tage bort Onsdag. Indlagt følger et Brev fra Luise Cramer, hvorved Du indbydes til at see Stadsen i Morgen hos dem. Til næste Torsdag er bestemt Bortførelsen af Seraillet, og beder jeg Dig, saa fremt Du ikke kommer ind til den Tid, som jeg forudsætter, at lade mig vide, hvem Du overdrager Dine Billetter, at jeg kan besørge dem underrettede derom.

Kort efter Du tog bort, kom H e r m a n,⁵⁾ hans Kone, og to af Gollas⁶⁾ Døttre herud. Saa kiært visselig dette Besøg var mig, vilde jeg dog ikke holde paa dem, da jeg, som gamle Knagust sagde: F*nd*en g*1* mig kun er et Mandfolk, men viste dem først ud i Haven, at fouragere, gav dem derpaa Frugt inde, og lod dem saa gaae hiem med den Beskeed, og som det syntes, ret vel tilfreds med deres Besøg.

Det er overalt ikke Dagbesøg, jeg egentlig har havt Mangel paa. Her har været Sancte Løvmænd, Angelique Colbiørnsen,⁷⁾ Fru Molbech, Molbech, og flere end jeg forlangte; kun om Aftenen kommer ingen, da Doctorerne svigte — paa Pingel nær — og Boye har Ondt i Maven og en Søn i Dag til Confirmation. Stephen Heger undrer det mig, ikke i lang Tid have at seet. Carl Heger saae jeg igaar i Athenæum, han er forstemt og forknyttet siden sit sidste Fald. Hvor Edvard Hvidt⁸⁾ bliver af, begriber jeg heller ikke. Dog i Morgen er det den g o d e D a g, og paa Tirsdag skal jeg i

1) John Ross: Opdagelsesrejse, foretagen til Baffinsbugten, oversat af N. S. Bruun, Kbh. 1820.

2) Numismatikeren Christian Ramus (1765—1832).

3) Se R. Neiiendam, J. L. Heiberg. 37 ff Doktorerne er J. L. Heiberg og Bakkehusgæsten Prof., Dr. med. (Hr. Möhl (1798—1830).

4) Anna Helena Dorothea Brenøe (1803—56), g. 1. 1823 m. Skuespiller Nic. Peter Nielsen; 2. m. Koncertmester Fr. Wexschall.

5) Johan Herman Rosing (1790—1836), Grænsetoldbetjent, Søn af Michael Rosing, g. m. Thonette Marie Martin (d. 1848).

6) Golla Hermandine Rosing (1787—1820), førnævntes Søster, g. m. Andreas Bodenhoff.

7) Angelique Vigantine Colbiørnsen (1798—1862), Hofdame hos Arveprinsessen. Hendes Moder Geheimeraadinde E. M. Colbiørnsen, f. Falbe, boede til Leje paa Bakkehuset.

8) Edvard Hvidt (1806—82), Assurandør, Fader til L. N. Hvidt.

Athenæum, og paa Onsdag gaar jeg paa Comedie, og saa lakker det vel snart ad, at jeg faar at vide, naar min Philla kommer hjem. Dagligstuen er, siden Teppet er kommet op, bleven meget hyggelig, og jeg glæder mig til, det vil nu ikke være Dig saa koldt om Fødderne derinde. At sende Dig noget at læse for Ernestine¹⁾, er virkelig en vanskelig Opgave, men da Du har pirret min Forfængelighed ved at sige: *j e g i k k e e r n a t u r l i g d u m*, sender jeg Dig herved en liden Samling, udgivet af Kierulf og mig,²⁾ og som jeg — mellem os sagt — i bedre Dage satte nogen Priis paa, der vil Du i det mindste finde nogle oversatte Fortællinger, som Du neppe kiender, og som Du og Ernestine vil synes om.

Fra Grønland er hidtil intet indløbet til Dig. Midlertid sagde Pingel mig i Gaar, der var kommet Skib derfra, men om det kommer fra *D i n e C o l o n i e r*³⁾, eller kan medbringe Brevskaber derfra, veed jeg ikke. Forresten — *H v e r M a n d i B y e n o m I n d t o g e t t a l e r*, som det hedder i gamle Heibergs Vise i *s i n T i d*, og da det er en Materie, der ikke interesserer mig, har jeg derom intet andet at fortælle, end at gamle Schimmelmann har ladet gjøre danske Ord hos mig til hans Illumination. Fra Fru Lange,⁴⁾ som jeg i Forgaars sendte nogle af de Blomster »der blomstre her til jens Fryd«, og som jeg besøgte i Gaar, skal jeg hilse Dig hiertelig.

Nu, meener jeg, Du har faaet Snak nok for den Gang; hils altsaa hiertelig Ernestine, Jon,⁵⁾ deres søde, velsignede Glutter, og det hele Drewsenland — Fanny⁶⁾ for Alting ikke at forglemme, fra

g a m l e

Rahbek.

Og saaledes levvel, kiære velsignede Philla! og kan Du, saa lad mig med et Par Ord vide, naar Du meener, at komme, og husk paa, jeg er som Adolph:⁷⁾ *j e g k i e n d e r m i g i k k e, n a a r j e g v e n t e r*. Line takker for Din Hilsen, og hilser Dig, at *A l t e r v e l i n d e n b o r d e*, som det hedder tilskibs.

¹⁾ Ernestine Jacobsen, g. m. Christian Drewsen.

²⁾ Historikeren. Prof. Jørgen Kierulf († 1810).

³⁾ Godhavn i Nordgrønland, hvor Fru Fastings Mand, Inspektør Fasting boede.

⁴⁾ Frederikke Helleesen (d. 1845), g. m. Etatsraad Rasmus Lange, Rahbeks nære Venner.

⁵⁾ Jvfr. om alle de her nævnte Personer af den Drewsenske Kreds »Mmoires og Breve« XXV.

⁶⁾ Vel Ophelias lille Søsterdatter paa Springforbi Fanny Marie Ophelia Beutner, f. 16 Sept. 1827.

⁷⁾ J. C. Drewsens yngste Stifbroder Adolph Ludvig Drewsen (1803—85).

Livkirurg Philip Hacquart og hans Sønner.

Af K. Carøe.

Det er først fra Christian III tid, at man med nogenlunde sikkerhed kender navnene på de mænd, der beklædte stillingen som kongelige livbarberer, som de dengang i reglen kaldtes, langt senere blev livkirurg det almindelige; ofte havde kongen flere livbarberer samtidigt, bosatte i forskellige af rigets byer, hvor de tillige praktiserede, når de ikke var på rejse med kongen; om de fleste af dem er oplysningerne sparsomme, især om deres oprindelse, da de næsten alle var indkaldte fra Tyskland; først under Christian IV blev to franske mænd ansatte, Charles le Sage og Philippe Hacquart, der begge gik over i Frederik III tjeneste; men medens le Sage's virksomhed kun omfatter tiden 1645—1656, kom Hacquart's til at spænde over mer end 40 år, og ved sin dygtighed både som kirurg og driftig forretningsmand kom han til at spille en rolle, der gør, at han nok kan fortjene en nærmere omtale.

Hvorfra P h i l i p H a c q u a r t kom til Danmark vides ikke, men rimeligvis har hans hjemstavn været Lothringen, måske den lille by Dieuze, thi derfra stammede den J e a n e t t e C o r d i e r, der 1670 blev gift i København med vinhandler i Hamburg G e o r g S c h e r e r fra Endersdorf i Østrig og var en Datter af N i c o l e C o r d i e r og A n n e H a c q u a r t; muligvis har hun da været en søsterdatter af Philip Hacquart og opholdt sig i hans hus, da han var forlover, og navnet Cordier ellers ikke forekommer i katolsk kirkebog.

Det er sandsynligvis trediveårskrigen, der har drevet Philip Hacquart bort fra hjemstavn, »mein Mittel, so ich gehabt, mir ausserhalb des Landes (Danmark) beraubt und genommen«, og ført ham til Danmark, hvor han må være kommet i slutningen af Christian IV tid og vistnok trådt i dennes tjeneste, enten i hæren eller i flåden; thi da han døde 1698, siges han at have tjent tre danske konger; og da han ved Christian IV død var 32 år, må han være født ca. 1616. Af tro var han katolik, og hans franske herkomst viser sig ved, at han næsten altid underskriver sig Philippe, enten Hacquardt, Hacquard eller Hacquart, kun sjældent Philip; alle hans skrivelser er dog enten på dansk eller tysk, de officielle regeringsprog; kun en gang er der et fransk sving, da han stiler et på tysk affattet andragende: »A son Excellence Monseigneur Le Comte de Griffenfeldt De son Excellence tres humbles et tres obeissant valet Philippe Hacquart«.

Philip Hacquart er vistnok gået over i Frederik III tjeneste, han var der i alt fald i 1651, thi i en ansøgning 1655 siger han, at han for ca. 4 ar siden havde faet tilladelse og understøttelse af kongen til en rejse til Italien og andre fremmede lande »um meine Kunst ferner zu experimentiren«; på hjemrejsen var han for kort tid siden kommet til Flensborg for der at melde sig til tjeneste hos kongen, »dero ich für alle ander Potentaten der Welt zu dienen geneigt und schuldig bin«; kongen havde da ladet antyde, at så snart han kom til København, vilde han befordre ham, derfor søgte han nu om tjensten som kirurg ved Holmen¹⁾ og tillige om fri bolig med brændsel og lys i Skipperboderne.

Hacquart fik sit ønske opfyldt; 1. Juli 1655 fik han bestalling som bartskår på Holmen, i tugthuset og provianthuset og skulde derfor nyde årligt 130 kurantdaler i besolding og til folkene 400 rdl. in specie, »derimod skal han os aldeles intet tilskrive, af hvad medicin og andet han til samme vores folk bruger, dog dersom nogen af vore folk bliver kvæstede eller bekommer nogen skade udi deres egne bestillinger eller og i drukkenskab eller anden sådan tilfælde, skal de selv betale bartskærløn«.

Stillingen som bartskår ved Bremerholm var en hoftjeneste, og Philip Hacquart er ikke den eneste, som derfra har gjort springet til livbarber; bestalling som sådan fik han 15. Jan. 1658 med forpligtelse til tillige at kurere hoftjenerne udi stalden og køkkenet og have et rejseapotek hos sig, som han på egen bekostning skulde forsyne med fornødne medikamenter, og herfor have forlods 100 rdl. og månedligt til kostpenge 10 daler kurant samt 20 daler kurant på to heste og desuden to sædvanlige hofklædninger; tillige 80 rdl. in specie årligt, indtil han med fri våning blev forsynet, og endelig 4 rdl. in specie månedligt til en svend og 4 daler kurant i kostpenge til en dreng. Senere, 1661—1662, opføres han i hofreglementet med 200 rdl. i løn, 80 rdl. i huslejegodtgørelse og 338 rdl. i kostpenge til sig, en svend og en dreng, i alt 668 rdl.; i 1662 er beløbet kun 582 rdl. og i 1682 kun 500 rdl. og ligeledes i 1689.

Det synes da, som om Hacquart har beholdt sin huslejegodtgørelse, skønt han allerede 18. Maj 1659 fik det hus, som Holmens skolemester boede i, og denne det, som Hacquart hidtil havde boet i, rimeligvis som bartskår ved Holmen, og vel det samme, som bygmester Albert Mathiesen 18. Okt. 1659 fik ordre til at vurdere, og som kongen, der var blevet Hacquart 700 rdl. skyldig på hans besolding, tilskødede ham, et hus på otte fag med baggaard, liggende

¹⁾ Christopher Bier, der havde haft denne tjeneste fra 1613, døde 20. April 1656; han har vel da på grund af alder eller sygdom mattet fratræde i 1655 eller måske tidligere, thi Hacquart's bestalling har i Sjæll. Reg. tilføjjelsen: NB. Dette skulde have været indført tilføim.

ved revieren næst ved den våning uden for Holmens loge, som viceadmiral Jørgen Biørnsen iboede (hvorefter følger en længere beskrivelse af grunden); hvis han eller hans arvinger senere vilde sælge huset, skulde det først tilbydes kongen. Huset med samt en stor plads lå i Hummerstræde og blev i grundtaksterne 1661 og 1668 takseret til 600 rdl.

Otte år senere ønskede Hacquart til sin gælds afbetaling — det var et for ham meget kritisk år, som senere skal omtales — at sælge huset, og da kongen ikke ønskede at købe det, fik han 9. Marts 1667 bevilling hertil, dog forbeholdt kongen sig også senere forkøbsret. Hvornår Hacquart derefter har købt den ejendom i Løvstræde, som han beboede vistnok til sin død, vides ikke; den blev i grundtaksten 1689 takseret til 490 rdl.; samtidigt ejede han et hus og en byggeplads i Norgesgade takseret til 220 rdl.

Det var i de tider ikke let for en embedsmand med fast gage at leve af den, thi han fik den som følge af rigets pengenød meget uregelmæssigt udbetalt, undertiden slet ikke i åringer. Efter kun fire års forløb skyldte kongen Hacquart jo allerede 700 rdl. og affandt sig da med et hus til ham; få år senere havde Hacquart 1450 rdl. til gode og fik da 30. Juni 1662 en assignation på skatkamret, der skulde betales ham af tolden med en termin i hvert af de følgende fem år, indtil han var afbetalt; det skete heller ikke regelmæssigt, og da beløbet var steget til 2051 rdl., synes Hacquart at have tabt tålmodigheden og vistnok 1667 at være indgået med et andragende, der skyldtes hans kreditorers fordringer; de truede ham nemlig med, hvis han ikke inden 11. Juni betalte de penge, hvormed de i fire år havde forstrakt ham til underhold og indkøb af medikamenter, hans »verhypothesirtes Haus und Hof kurz um angreifen«; for nu at undgå ruin var det hans »hochflehendes Bitten und Begehren«, at assignationen måtte blive udbetalt i en eller to terminer og samtidigt forhøjet til 2051 rdl., og at hans gage for fremtiden årligt måtte udbetales ham i mønten.

Det ser ud til, at kongen har taget ham dette andragende ilde op og givet ham afsked og samtidigt ordre til at gøre afregning med ham, og at han har fået en del udbetalt, thi 27. Aug. 1667 søgte han i anledning af sin »Dimission« om, at »die übrige Gage so laut meinen Abrechnung 1102 Rixdaller zich belaußen« måtte blive udbetalt ham af toldintraderne og ordre dertil blev givet; men begge parter har rimeligvis lige stærkt fortrudt denne afgørelse, thi vel skriver Hacquart i begyndelsen af andragendet, at kongen har forsikret ham om sin »gnädigste Hulde und milde Gnade«, men han slutter med: »Und weilen dann die Ursache meiner Dimission, so mir eröfnet, mir sehr zu Hertzen gehet, maszen ich auch ganz und gar aus Unwissenheit pecciret, sa vertraue ich festiglich, dass

Ihre königl. Majestät aus angebohrner königl. Clementz und Güte mich armer alter Diener nicht in total Ruin nebenst den meinigen geraten werden lassen, sondern mir die begangne unwissentliche faute pardoniren und mich wie andern meinen Vorwesern geschehen, mit einer gnädigen Recompence und Pension jährlich begnadigen.«

Dermed må denne gensidige misstemning være blevet hævet, thi Hacquart forblev i sin stilling, fra hvilken han efter Frederik III. død gik over i enkedronning Sophie Amalie's tjeneste som livkirurg med 200 rdl. i gage og 8 rdl. i kostpenge om måneden.

Også hos Christian V vedblev han at fungere som livkirurg, men først 10. Dec. 1670¹⁾ blev der givet ordre til at gøre afregning med ham for hans resterende løn, og hvad ham med rette endnu tilkommer, skal snarest betales ham; men først 13. Febr. 1672 fik han ny bestalling som livkirurg med 400 rdl. i gage, og heraf benyttede rentekamret sig, thi 18. Okt. 1673 beklagede Hacquart sig over, at det hævde nægtet uden sær kongelig befaling at udbetale ham gage for 1670 og 1671, da han var udelukket af civilreglementet og først 1672 havde fået bestalling, men dog i to år havde været i tjeneste, og der blev da givet ordre til at udbetale gagen for disse år; men også det viste sig at være forbundet med vanskeligheder; først i 1674 synes pengesagerne at være blevet endeligt ordnede; efter den tid kendes i hvert fald ikke flere klager derover.

Nogle bevarede regnskabsblade giver et godt indblik i, hvor vanskeligt det dengang var for hofjtjenerne at få deres gage udbetalt.

Hans kgl. majestæts livkirurg, mester Philip Hacquart tilkommer efter hr. rentemesters assignation til Johan Esmitt, forrige tolder for København, at skulle betales, hvad hannem da efter udi rentekamret indleverede afregning kunde restere til 25. Juli 1662; nemlig: 2341 rdl., 1 ort, 13 skill.

Noch tilkommer hannem 2 år af 69 dages besolding på sig og underhavende tjenerne beregnet fra forn. 25. Juli 1662 til 4. Okt. 1664. Han er assigneret hans betaling eller årlig besolding udi Bergens accise årligt 582 ½ rdl. Beløber imidlertid: 1275 rdl., 11 sk.

Noch tilkommer hannem på hans hustru Christina Vogdes vegne hendes besolding til 20. Juli 1657, hun blev forløvet, efter hoffølgende regning: 85 rdl., 2 ort, 13 sk.

Desligeste fordres, som han haver betalt til Didrik Strube hofapoteker, efter hoffølgende hans obligation, hvilket er kortet Didrik Strube udi hans resterende besolding her af rentekamret 200 rdl.

Summa på al fordring: 3902 rdl., 13 skl.

Imod forskr. fordring kortes: til ultimo Dec. 1662 haver han bekommet af Johan Esmitt, tolder for København, 500 rdl. og 1663 in Jan.: 100 rdl.

Efter kgl. maj. ordre af dato 28. April 1666 bekommet et opbragt priseskib til Glückstadt navnlig St. Jakob, hvorfor hannem efter

¹⁾ Skrivelsen er først indført i Sjæll. Reg. i 1671, skudt ind mellem to skrivelser begge af 10. Januar.

samme kgl. ordre skal kortes udi hans besolding: 2200 rdl.

Summa kortes: 2800 rdl.

Befindes så, at hannem herpå fremdeles tilkommer: Et tusinde, et hundrede og to rdl., 13 sk.

Rentekamret 16. Febr. 1667.

Christina Vogdes, prinsesse Vilhelmines forrige pige, resterer af hendes tillagte besolding til 1. Maj 1654: 32 rdl., 1 ort, 13 sk. Item fra 1. Maj 1654 til 20. Juli 1657, er 3 år, 11 uger, 3 dage, årligt 24 rdl.; beløber imidlertid: 7 rdl., 1 ort. Summa: 109 $\frac{1}{2}$ rdl., 13 sk.

Derimod kortes: 1665, 24. Dec., bekommet af Johannes Bojsen: 24 rdl. Befindes så, at hende fremdeles herpå tilkommer til 20. Juli 1657, hun er forløvet: Firsindstyve fem rdl., 2 ort, 13 sk.

Rentekamret 15. Febr. 1667.

Under så usikre og vanskelige pengeforhold gjaldt det da om ad andre veje at skaffe sig midler til det daglige livs ophold; at trække lån på det hus, som kongen havde givet ham i godtgørelse for resterende gage, var ikke tilstrækkeligt, takseringen af det var jo ikke høj, så slog Hacquart ind på en række andre veje, der viser ham som en driftig og energisk forretningsmand, som ikke lod nogen lejlighed gå frø sig til på en eller anden måde at søge at skaffe sig sikkerhed for sit tilgodehavende og samtidigt gøre ret store, men også risikable forretninger.

Til at sætte sadanne foretagender i gang krævedes der imidlertid penge, derfor måtte Hacquart skaffe sig medinteressenter, og dem fandt han let i sine lidelsesfæller i hofstjenesten, en række mænd, der, hvad gageudbetalinger angik, var lige så ilde stillede som han; men i fællesskab har de vel nok formået at rejse den nødvendige kapital. Det hedder da også i reglen, når disse foretagender omtales: »Philip Hacquart med participanter eller interessenter«, og hvem disse var, fremgår tydeligt nok af deres stillinger: mundskænkene Frederik Winterberg og Johan Høyer, mundkok Kort Holst, sølvpop Jens Jordt, hofslagter Niels Olf sen, hofskrædder Andreas Søbøt-ker, hofmønsterskriver Loren s Tuxen, trykpapirsforvalter Albert Heintz; men undertiden siges kun: »og andre hof-tjenere«.

De første foretagender, der kendes, begyndte i Norge; i Aug. 1664 fik Philip Hacquart med participanter bevilling til med deres fuldmægtig og skib at besøge vore strømme norden omkring vort slot Vardøhus til Kalsgamme¹⁾ på den nordiske (norske) kuk af Fischers Ejland og der at handle, hvad gods og varer de med sig

¹⁾ Karlsgammen kaldtes i ældre tid den yderste odde på Fiskerhalvøen mellem Petsjengafjord og Kolafjord, der ligger øst for Vardøhus; det var grænsen for det fælles distrikt, hvortil Sydvaranger da også hørte, i hvilket saavel Rusland som Danmark-Norge opkrævede skat af Lapperne, indtil grænsereguleringen i 1825 fandt sted; nu er det den del af Rusland, som Finland gør fordring på.

fører, og sig igen at tilforhandle, hvad varer der er at bekomme, og dermed fremdeles at søge og bruge deres næring og biering, dog må de ikke bruge nogen købmandsskab med vore undersætter mellem Bergen og Vardøhus.

Samme år søgte Hacquart, der nu på syvende år havde opvartet i kongens kammer men trods forskellige andragender hidtil ingen besolding havde nydt, om til sin »Contentirung« at få sin gage af accisen i Bergen, der var blevet ledig efter prinsessernes præceptor R u d o l p h R o l a n d t. Sammen med hofskrædder Søbøtker fik han da 4. Okt. 1664 bevilget maltaccisen i Bergen, hvilken de atter bortforpagtede for 1000 rdl. årligt, men heri gjorde borgemestre og råd dem forhindringer, hvorover de klagede, og magistraten fik da 13. Febr. 1665 pålæg om ikke alene ingen hindring i accisens oppebørsel at tilføje, men og straks at erlægge og betale, så vidt de forbemeldte quota sig beløber fra 4. Okt. 1664 og til den tid, deres fuldmægtig samme accises oppebørsel haver ladet følge, eller og erklæring snarest sender, at hvad det dem forholder.

Hacquart synes dog navnlig at have søgt handelsforbindelser med Frankrig, hvor han vist stadig havde forbindelser; i højesteretsdombøgerne optræder han jævnligt som befuldmægtiget for en N. de Campe i Paris, og hans navn forekommer der i det hele ret hyppigt. I 1665 fik tolderne i København ordre til at lade E v e r t F u n c h og de med ham i kompagni værende P. Hacquart og A. Søbøtker være den vin og galiot fra Frankrig følgagtig, og omtrent samtidig må han sammen med de foran nævnte hofjtjenere Høyer, Jordt, Søbøtker, Tuxen og Winterberg have dannet et interessentskab og udrustet to galioter: »Prins Christian af Danmark« og »Prinsen af Danmark«; den første kom fra Nantes ladet med vin, brændevin, svedsker og glas og skulde til København, den anden var på rejse til Bordeaux; begge blev de i efteråret 1665 opbragte af Englænderne og folkene ilde medhandlede; rederne, som anslog værdien af det ladede skib til 13771 rdl. af det andet til 1224 rdl., i alt 15000 rdl., søgte i Marts 1666 kongen om til erstatning at måtte lade arrestere, hvad engelsk gods, varer eller anden hos undersætter i Danmark udstående engelsk gældsfordring, som de kunde opspørge, indtil de kunde få fuldkommen restitution for den dem tilføjede skade. Magistraterne i København og Helsingør fik så pålæg om at stævne de personer, som de forment havde engelske varer eller var engelske noget skyldige og tilkalde dem på deres ed at angive, hvad hos dem findes og de skyldige er, og derefter at hjælpe de interesserede til arrest på sådan gods og varer. Allerede i Juni 1666 var det lykkedes interessenterne at beslaglægge i København 24 pakker klæde og kirsey takseret til 6000 rdl. og i penge 2858 rdl., i alt 8858 rdl., og i Helsingør for 953 rdl. engelsk gods og penge,

i alt 9811 rdl. De to magistrater fik derefter pålæg om, at sådanne gældsfordringer af de skyldige imod tilbørlig kvittering til dem eller deres fuldmægtige uden videre vidtløftigt ophold indfordret og erlagt vorder, hvorimod de engelske, for hvad bemeldte vore undersætters obligationer eller i anden måde kunde prætere, igen deres betaling hos den engelske kaptajn og hans rederi haver at søge.

Magistraten i København må derefter have fordret, at interessenterne skulde forbinde sig til at stå dem, af hvem de havde fået betaling, til rette for al påkommende tiltale, arrest m. m., hvilket disse har ment var stridende mod den kongelige ordre og klaget derover, thi 16. Febr. 1667 fik magistraten ordre til, at de i retten kaldede personer, som har engelsk gods eller fordringer, skulde levere det til interessenterne, hvorimod disse en rigtig fortegnelse under enhvers hånd, på hvor de noget har fået og hvor meget, skulde indgive til rentekamret.

De 24 pakker klæde og kirsey voldte også ulejlighed; for at de ikke skulde fordærves, fik admiralitetet ordre til at lade dem åbne og taksere af to upartiske klædekræmmere efter billig værd og derefter fælde dom i sagen, hvilket må være sket, thi Hacquart var ikke tilfreds med dommen, hvorfor han søgte om, at den måtte komme for højesteret, hvilket dog ikke vides at være sket.

Endnu i begyndelsen af 1670 var sagen ikke sluttet, thi da fik kommercekollegiet ordre til at gøre rigtig afregning med Hacquart og interessenter angående, hvor vidt de af bemeldte engelske findes at have bekommet, så og om de nogen eller hvor meget endnu for deres fordringer kunde have at prætere.

Medens regeringen således var meget villig til at lade andre betale Hacquart hans tilgodehavende, var den stadig lige utilbøjelig til selv at gøre det; i 1666 var restancerne på hans gage løbet op til 2200 rdl., og som betaling herfor havde han af kongen fået et i Glückstadt liggende hollandsk priseskib; hvis det er det samme i Glückstadt liggende skib, som Hacquart i 1667 tilbød kongen, hvorfor admiral Bjelke fik ordre til at lade det besigtige og vurdere, er det ikke lykkedes ham ad den omvej at skaffe sig sit tilgodehavende, thi skønt han havde anvendt 700 rdl. på det, havde han endnu i Marts 1671 ikke fået det udleveret, i hvilken anledning kommercekollegiet fik pålæg om at gøre indberetning herom.

Under Christian V blev det ikke bedre, rentekamret vilde jo endog helt forholde ham hans ret til gage; og et forsøg, som både Hacquart og den tidligere køkkenskriver K l a v s S o h n gjorde på at holde sig skadeløse for restancerne, synes ikke at være lykkedes, de søgte begge om at få alle afgifter af de altonaske møller, som den afdøde tøjmester P e d e r K a l t h o f havde været benådet

med. Bedre må det heller ikke være gået med et andet andragende, i hvilket Hacquart, mundskænk Winterberg og flere hofbetjente havde søgt om at få deres resterende besolding udbetalt, thi i den anledning søgte Hacquart i Febr. 1674 om, at han i den told, som han af sin indførte vin skulde erlægge, måtte afkortes for 200 oksehoveder fransk vin, indtil han for samme sin rest kunde vorde betalt. Til støtte herfor anførte han, at han havde indladt sig med et handelskompagni »um ein Stückigen Brod meinen kleinen Famillen zu unterhalten damit zu suchen«, og at han i fem år ingen gage havde fået udbetalt trods den kongelige befaling fra forrige år på grund af »dieses Krieges trouble«; desuden var et skib »geblieben«, hvorved han havde lidt skade. Kommercekollegiet fik derefter ordre til at erklære sig om, hvor meget det kunde andrage, og hvor snart Hacquart kunde blive afbetalt.

Efter tidligere at have fået at føle, hvor hårdt kaperi kunde ramme, men også set, hvor godt et kup, der kunde gøres, slog Hacquart med flere participanter under den skånske krig sig selv derpå og udrustede et kaperskib, der i 1676 opbragte et lybsk skib ladet med svensk gods; herved kom de i proces med skipperen, da de havde ladet skib og gods konfiskere allerede dagen efter stævningen og heri fået medhold ved en admiralitetsdom, der dog blev underkendt ved højesteret, som 27. Juli 1676 dømte, at både skib og gods burde for konfiskation fri at være og ejermanden uskadt igen at restitueres. Det må vel være sket, men skipperen desuden have ment at have krav på en erstatning, thi 1681 var sagen endnu ikke sluttet; skipperen havde ikke villet lade sig nøje med et tilbud på 100 rdl., hvorfor Hacquart havde klaget til kongen og skudt skylden på prokuratoren, der ikke havde fremlagt fornøden attest; kongen havde da befalet at søge sagen forligt, men imidlertid var skipperen død, og hans efterleverske havde heller ikke villet nøjes med de 100 rdl. Derfor søgte Hacquart i Marts 1681 om at få sagen afgjort ved at betale de 100 rdl. til kvæsturen, og han opnåede også resolution for, at dommen ej skulde komme ham m. fl. til nogen skade eller forfang i nogen måde og være fri for videre tiltale i denne sag.

Også til de store have strakte Hacquart's virksomhed sig; i 1690 fik han i forening med skibsreder og »Rathsverwandter« Barthold Sta kem an udstedt skibspas for et skib til »Oceanet« og Østersøen, og endnu så sent som i 1693, han var da henimod de 80 år, havde Hacquart ikke opgivet sine skibsfartsinteresser, thi da fik han udstedt skibspas for et skib, der fra Altona skulde gå til Grønlands kyster for at drive hvalfangst, og samme år havde han en strid med en skipper, der med sit skib var »påstødt ved Marstrand«; ved magistratsdom blev han dømt til

at betale skipperen 333 rdl. i erstatning for havari og 133 rdl. for fragt, men ved højesteret kun til at betale for høvariet.

Det var dog ikke alene på havet, at Hacquart søgte at skaffe sig indtægter, også jordegods forstod han at erhverve sig. I Maj 1669 fik han sig tildømt noget i Udesundby liggende gods, nemlig to bøndergårde, for 370 rdl. i henhold til et af Søren Pedersen udstedt pante- og forsikringsbrev, indtil han for kapital, rente og omkostning udløst og befridiget vorder, som det sig bør. Senere må hofslagter Niels Olufsen være kommet til at skylde ham penge og have pantsat til ham noget gods af Ringsted Kloster, som han og vognmester Johan Grimborg tidligere havde fået udlagt som betaling, thi i 1681 fik landsdommerne Holger Parsberg og Anders v. Engberg som kommissarier ordre til at levere Hacquart og A. Søbøtke det jordegods, som dem efter rigtige obligationer og pantebreve tilkommer, men endnu 1684 var sagen ikke orønet; i mellemtiden var hofslagteren død, og nu fik de samme kommissarier ordre til at gøre Hacquart indførsel i hans fordring hos Niels Olufsen's enke på Ringsted Kloster.

Rimeligvis er det dette jordegods, som senere atter skulde volde bryderier; i 1695 blev landsdommerne Tage Thott og Hans Ehm kommissarier i en tvistighed mellem Hacquart og generalmajor Philip Adam v. Massenbach til Hellestrup om noget jord ved Hacquart's bondegård ved Ringsted (af hvilket han dog allerede i 1693 havde solgt noget), som Massenbach påstod tilkom ham; kommissarierne skulde udvirke, at de to modparter godvilligt skulde vælge to kommissarier hver, og disse skulde undersøge sagen, indstævne vidner og, så vidt sagen ikke var pakendt ved andre retter, enten mindeligt forlige parterne eller fælde endelig dom i der. Men om udfaldet vides intet.

Hvor spredte og ufuldstændige oplysningerne om alle disse forskelligartede foretagender end er, giver de dog et godt billede af rigets stadige pengemangel, af hofpersonalets anstrengelser for at bøde på de svigtende indtægter og ikke mindst af Philip Hacquart's foretagsomhed og ihærdighed i den henseende, thi at det er ham, der har været den ledende, er tydeligt nok; altid nævnes han først, de andre i reglen kun som partcipanter eller interessenter, kun nu og da også ved navn. Og heldet har vist fulgt ham; uden at der kan føres noget sikkert bevis derfor, synes han at være blevet en velstående mand, der kunde efterlade sine børn ganske gode midler.

Om hans virksomhed som embedsmand vides der kun lidt, men en betroet mand har han sikkert været; herfor taler, at han 1658 sammen med livmedikus Poul Møth fik det hverv at under-

søge kvæsthusets tilstand, hvorover dets præst, H e n r i k W a l l e n s b e c h, havde klaget; i 1675 fik han det hverv at udarbejde et forslag til sygeplejens ordning ved hæren i Mecklenburg¹⁾, og blev samme år af kongen sendt i et særligt ærinde til Rendsborg.

Om hans virksomhed som kongehusets kirurg er der intet bevaret, men at han har været både anset og vel lidt ved hove, herom vidner, at til flere af hans børn havde han til faddere Frederik III, dronningens broder hertug Johan, rigsmarskal v. Kørbitz, hofmesterinden, kammersekretær Lente, og at han også har været det hos lægerne viser, at livmedikus P. Moth's hustru og livmedikus P. Bülche nævnes mellem fadderne. En gang fik han lejlighed til at behandle en berømt udenlandsk kongelig person, dronning Christina af Sverig, til hvem han blev hentet fra Frederiksborg, da hun 22. Maj 1661 på rejsen til Sverig i Helsingør var blevet angrebet af en heftig tandpine, hvorfor Hacquart måtte trække to tænder ud på hende. Som de fleste af den tids ulærde kirurger var han ikke forfatter, det var de lærde lægers sag; men hvor anset han var inden for disses kreds, giver T h o m a s B a r t h o l i n 's medicinske tidsskrift, Europas ældste, »Acta medica Hafniensia« et godt bevis for; en del af de på den tid mest ansete københavnske kirurgers navne forekommer jævnligt deri, men intet så hyppigt som Hacquart's, ofte med tilføjet dexterrimus eller experientissimus, snart er han tilkaldt for at udføre ofte ret indgribende operationer, snart for at foretage forsøg med kirurgiske midler eller bistå ved obduktioner, alt noget, der dengang lå langt under en læges værdighed at udføre.

I en alder af ca. 70 år fik Hacquart 16. Juni 1686 bevilling for sig og hustru til, at den længst levende af dem med deres børn og arvinger måtte skifte indbyrdes og dele i nærværelse af en eller to kommissarier, som de selv måtte vælge; og de ældste myndige af børnene måtte antage sig de umyndiges værgemål. Desuden blev det bevilget, da slægten jo var katolsk, at når han, hustru eller børn afgik ved døden, måtte de efterladte tilhandle sig et begravelsessted i København eller andetsteds, som de for sig og deres arvinger måtte nyde, dog at deres ligbegravelse skete foruden ceremonier. De fleste af børnene var dog vist allerede da eller i alt fald få år senere dragne til udlandet, thi 3. Sept. 1692 opholdt en søn (enten Carl eller Christian Vilhelm) og fem døtre sig udenlands og vilde der nedsætte sig, hvorfor det blev bevilget Hacquart, at de midler, som kunde tilfalde disse efter hans død, frit og ubehindret måtte udføres af riget og børnene være fri og forskånet for sjette- og tiendepenge.

1) Udførligt meddelt af kapt. Rockstroh i »Militærlogen« XVIII, 185.

Ved den tid har han da vist følt alderens byrder, selv om han endnu synes at have været en fuldt åndsfrisk og nogenlunde kraftig mand, thi i 1693 søgte han om rejsepas til Aachen for der at bruge badene for sin sundheds skyld, en for en 77-årig mand i de tider besværlig og langvarig rejse.

Da Hacquart kom til Danmark, var han vistnok erkemand; hustruen nævnes i hvert fald aldrig og vides heller ikke at være død her. Vistnok i slutningen af 1657 eller begyndelsen af 1658 ægtede han *Christine Vogt*, f. c. 1629, tidligere kammerpige hos Frederik III datter prinsesse Vilhelmine; hun blev moder til en række børn og var ligesom han katolik, men nærmere om hende vides ikke.

Til gravsted valgte Philip Hacquart Holmens kirke, til hvilken kirke han åbenbart har følt sig knyttet fra sin første stilling ved Bremerholm og virksomheden der. I denne kirke blev hans hustru begravet 18. Dec. 1684, og her fandt han selv hvile, omtrent 82 år gammel, 23. Maj 1698: »*Medicinæ practicus et chirurgus experientissimus qui tribus Daniæ Regibus arte sua præclare et feliciter inserviit.*«

Da Philip Hacquart kom til Danmark, har han rimeligvis haft med sig sønnen Philip, der på den tid må have været en lille dreng, thi faderen må da have været ca. 30 år; sønnen er da rimeligvis født omkring 1645 i Lothringen.

Sine studier synes den unge *Philip Hacquart* udelukkende at have drevet i udlandet — i København er han ikke immatrikuleret; hidtil er han ikke fundet i nogen trykt udenlandsk matrikel; men i 1676, altså vel i trediveårsalderen, vides han at have opholdt sig i Pavia og der at have udgivet en »*Oratio pro anniversaria studiorum instauratione*«, af hvilken dog kun titlen kendes, og han var da dr. phil. et med. Kort efter er han vist vendt hjem og begyndt at praktisere i København, thi da han 1699 udgav et meget ubetydeligt sørgeskrift i anledning af Christian V død: »*Lessus panegyricus sub forma epitaphii in obitum Regis Christiani Vti*«, siger han på titelbladet, at han i nogle og tyve år har praktiseret her. Som læge synes han at have været vel anset, hans navn forekommer ofte i universitetets sørgeskrifter over bekendte mænd og kvinder, til hvilke han havde været kaldet. Ved admiralitetsmedikus *Fr. Hammerich's* død blev han 30. Okt. 1683 medikus i flåden og var det til 1689, og 1698 deltog han med flere andre læger i en konsultation hos den syge Christian V. Dette forklarer måske, at han blev den foretrukne, da stadsfysikatet efter at have stået ledigt siden *C. Kølichen's* død 1687, atter blev besat, nærmest foranlediget ved en ansøgning herom fra

Johan Eichel, der dog først opnåede at blive stadsfysikus senere; Hacquart vides ikke selv at have søgt dette embede, som han fik 25. Marts 1699¹⁾, og tilmed rang med livmedici. Om Hacquart's virksomhed som stadsfysikus er kun lidet kendt; særlig virksom eller energisk lader han ikke til at have været. I 1700 fik han pålæg om at erkendte sig om, hvad det var for en sygdom, som i København skal være, hvoraf en del mennesker temlig hastig er bortdøde, og sig derom erklære; selv synes han ikke at have taget initiativet dertil. I 1701 blev det ham pålagt sammen med borgemester S. F. Dverrig og dr. med. M. Heerford at afgive erklæring i en strid mellem badere og bartskeer²⁾, og 1705 sammen med overmedikus ved kvæsthuset J. de Buchwald og dronningens livkirurg J. P. Prescheur samt magistraten at afgive betænkning om, hvorledes der bedst kunde rådes bod på forskellige misligheder ved jordemodervæsenet, men betænkning blev aldrig afgivet; endelig 1705 var han medlem af en kommission til at udtale sig om betimeligheden af oprettelsen af et apotek på Kristianshavn.

Det er muligvis denne mangel på energisk virksomhed, der har været årsagen til at Philip Hacquart lige så uventet som han gled ind i embedet også gled ud af det, da den truende pestfare 1710 krævede en mere energisk mand til stadsfysikus; nogen afskedsbegæring kendes ikke, kun at Johan Eichel nu nåede sit mål, idet han 22. Sept. 1710 fik bestalling med samme ordlyd som Hacquart dog ikke med rang som livmedikus, derimod blev han viceborgemester med rang som borgemester, muligvis for at give ham en fast stilling inden for magistraten under de truende forhold, hvad der også viste sig at være meget gavnligt.

I 1693 havde Philip Hacquart fået tilskødet en ejendom i Skindergade og i 1704 en i Nygade; men ellers vides kun om ham, at han og hustru Cathrine Hedvig Lorenzen gjorde testamente »mens vi endnu er ved god helbred« 27. Maj 1707 hvorved de gensidigt forpligtede sig til »ikke at forandre sig« efter den enes død men forblive udi enkestand og beholde boet uden forsegling m. m. Den længst levende skulde sørge for, at deres fire sønner og to døtre opdroges kristeligt, og, når de skulde giftes forsyne dem med forsvarligt udstyr; desuden skulde de efter forældrenes død levende børn træde i lige del og arv, sønner og døtre, dog skulde, hvad de muligt havde fået til udstyr, afkortes dem, og hvis nogen af dem var død og havde efterladt børn, skulde disse, træde i faderens eller moderens sted, dog ikke mere end den portion, som er faderen eller moderen hjemfalden.

¹⁾ K. Carøe: Stadsfysikatet i København. Hist. Medd. om København I, 197.

²⁾ K. Carøe: Badere og bartskeerere. Hist. Medd. om København VI, 120.

Om hustruen vides intet nærmere; begge levede de endnu adskillige år. Philip Hacquart blev begravet 4. Nov. 1718 i Petri kirke; han er vistnok død umiddelbart før 31. Okt., thi da blev der givet bevilling til, at hans lig måtte begravnes om aftenen og sangklokkerne lade sig høre en time over den tilladte tid.

Hans hustru Cathrine Hedvig Lorenzen blev begravet 13. Maj 1720, ligeledes i Petri kirke.

Af Philip Hacquart's mange børn med Christine Vogt var Christian Vilhelm Hacquart et af de yngste, måske det yngste; han blev døbt 8. Okt. 1668 i Holmens kirke, og har således været 20 25 år yngre end halvbroderen Philip. Ligesom denne studerede han i udlandet, hvortil han fik latinsk pas 1689, men hvor vides ikke; han var dr. phil. et med., inden han ca. 1695 kom tilbage til København, hvor faderen 1695 tilskødede ham sin ejendom i Løvstræde for 1750 rdl., senere må han også have købt ejendommen i Norgesgade. Efter den tid praktiserede han i København, hvor han dog først 3. Sept. 1698 lod sig immatrikulere; han anføres da der ligesom også i skødeprotokollerne med sine fornavne Christian Vilhelm, men senere altid i alle officielle skrivelser som Philip Hacquart den yngre, hvad der har haft til følge, at han i lange tider er blevet slået sammen med halvbroderen, og derfor findes han slet ikke omtalt af ældre medicinalhistorikere; det er G. Norrie¹⁾, der først har gjort nærmere rede for denne forveksling, der er så meget mærkeligere, som Werlauff allerede 1858²⁾ har anført hans dåbsnavne i anledning af en kuriøs retssag, som assessor H e n r i k E h m 1700 havde anlagt mod ham, og som drejede sig om nogle forsøg med guldmageri; Ehm havde lært Hacquart en kemisk operation og sluttet kontrakt med ham om udførelsen af en ret forvandling af sølv til guld, men mente nu, at Hacquart ikke havde gjort sine prøver ret; gensidigt forlangte de erstatning, men dommen tilkendte ingen af dem nogen sådan og ophævede omkostningerne. Sagen viser, at Hacquart har været anset for en dygtig kemiker; om den, som Werlauff antyder, kan have været kendt af Holberg og haft del i hans 24 år senere skrevne komedie »Det arabiske Pulver«, er vel mindre sikkert.

Det er muligvis også særligt som kemiker, at Hacquart 1705 sammen med en del andre læger fik sæde i en kommission for at tage betimeligheden af oprettelse af et apotek på Kristianshavn under overvejelse, deriblandt broderen Philip Hacquart den ældre,

¹⁾ Fødselsvidenskabens og Jordemodervæsenets Udvikling i Danmark før Jordemoderkommissionens Stiftelse 1714. Bibl. for Læger 7. R. VI.

²⁾ Historiske Antegnelser til Ludvig Holbergs atten første Lystspil, s. 177.

i modsætning til hvilken han betegnes som Philip Hacquart den yngre.

Seks år senere, da pesten 1711 hærgede København, forlod Hacquart byen, hvad tidligere havde været anerkendt skik for lægerne, der da overlod bartskeererne at klare sig, som de bedst kunde; men tiderne havde forandret sig; stadsfysikus J. Eichel og prof. med. H. Mule blev på deres post og kæmpede med energisk udholdenhed som medlemmer af den overordentlige sundhedskommission mod farsotten; Hacquart fik da også følgende skarpe kgl. befaling til at vende tilbage: »Såsom vi ugerne have fornummet, at du som en practicus medicus i vor kgl. residensstad København dig herfra haver begivet udi denne svage tid, da din tjeneste mest gøres fornøden, så er hermed vor allernådigste vilje og befaling, at du dig straks hid til staden igen forføjer for at betjene godt folk i medicinen, som den hos dig kunde forlange.« Mærkeligt nok fik prof. med. Frankenau ikke et lignende tilhold, skønt han straks var flygtet til Falster, hvor han i sikkerhed anstillede dybsindige betragtninger over pestsmittens væsen med samme flid, om hvilken historikeren Riegels bidende sagde: »Han skrev ud af bøger om tarmenes kirtler, om hjertepungen, om neglene.«

Det var dog navnlig som fødselshjælper, at Hacquart gjorde sig bekendt; i et brev skrev livmedikus J. de Buchwald 1716 til den berømte hollandske obstetriciker H. Deventer, at en dygtig læge eller kirurg kunde her skaffe sig en god virksomhed som fødselshjælper, da der her kun har været en, dr. Hacquart den yngre, der nylig er død.

Som tidligere omtalt fremkom den i 1704 nedsatte kommission til jordemodervæsenets forbedring ikke med noget forslag herom; først da stadsfysikus P. Hacquart var blevet afløst af den mere energiske J. Eichel, og denne havde overstået den vanskelige pesttid, der lagde beslag på alle hans kræfter, tog han i Okt. 1713 sagen op ved en henvendelse til kongen, og fra da af er C. V. Hacquart's navn knyttet til alt, hvad der i så henseende skete. Allerede 8. Dec. udgik der befaling til livmedikus J. de Buchwald, stadsfysikus Eichel og dr. P. Hacquart den unge om at eksaminere de i staden værende jordemødre og reducere de, som ej findes erfarne; men det medicinske fakultet, der altid nøje vågede over sine rettigheder, lod sig ikke uden videre sætte ud af spillet; i Februar 1714 mindede det om, at det efter ældre forordninger altid havde været fakultetet, som skulde eksaminere og approbere jordemødrene, hvorfor det bad om nu ikke at blive forbigået, men sammen med andre medici foretage eksaminationen. Det havde til følge, at de tre eksaminatorer fik pålæg om at tilholde de af dem dygtig befundne jordemødre at melde sig hos fakultetet, og dette sammen med de tre læger eksa-

minerede nu jordemødrene, hvorefter de i fællesskab indgik med et forslag til en fast ordning af jordemodereksamen, der førte til forordningen af 30. Nov. 1714, på hvilken jordemodervæsenet kom til hvile i 200 år, indtil den 13. Juni 1914 afløstes af den ny lov om jordemodervæsenet. Selv oplevede Hacquart ikke at se resultaterne af dette arbejde; muligvis har han allerede ved den tid følt sig svag, i alt fald fik han og hustru 21. Dec. 1714 bevilling til, at den længst levende måtte sidde i uskiftet bo med deres fælles umyndige børn, så længe vedkommende er i ugift stand. Umiddelbart før 4. Marts 1715 må Hacquart være død, thi den dato blev det, under henvisning til den tidligere omtalte bestemmelse af 16. Juni 1686, bevilget, at hans lig måtte begraves uden ceremonier og efter kirkeritualet om aftenen i Holmens kirke, så og at såvel ligkisten som en stue med sort matta betrækkes, og 7. Marts fandt begravelsen sted.

Hacquart var gift med Sophie Elisabeth Christophersdatter, f. ca. 1681; moderen hed Anne Marie, men mere vides ikke; efter manden havde hun arvet flere ejendomme; efter den store brand i 1728 ejede hun endnu og havde pant i adskillige sådanne. Hun blev begravet 24. Juni 1741 i Trinitatis kirke.

Om slægtens øvrige medlemmer foreligger der kun få og meget ufuldstændige oplysninger, og det har da heller ikke her været målet at redegøre for den, dertil har den for liden interesse; det er, som om den, fremmed som den var, aldrig ret fik fodfæste i landet, det er vel nok slægtens stilling som katolikker, der noget har skyld heri, og at det er så vanskeligt at få sikre oplysninger om børnenes dåb.

Skønt katolsk kirkes dåbsbog begynder 1656, findes mærkelig nok ikke noget af Philip Hacquart's levende børn indførte i den; kun imellem 18. April og 3. Maj 1671 er indført »His temporibus D^a Maria Ceruau, vidua D' de Rosa defuncti, baptizavit in brachio infantem filiam M. Philippi Hacquart, Chirurgi Regij, et Christinae, adhuc in utere languente et mox Signo vitæ edito morientem«; altså en datter, som jordemoderen havde opgivet at bringe levende til verden og derfor efter katolsk skik døbt i moderens liv på den, rimeligvis som følge af et tværlefe, fremfaldne arm, hvortil fandtes særligt bestemte og indrettede sprøjter.

Tre af Philip Hacquart's børn er indførte i Holmens kirkes dåbsbog som døbte: Sophie Amalie Hacquart 5. Nov. 1658, Frederik Hacquart 22. Nov. 1663 og Christian Vilhelm Hacquart 8. Okt. 1668; af disse blev Frederik begravet 26. Juni 1665 i Holmens kirke; de to andre, ligesom også døtrene Anna Cathrine Hacquart, Ulrikke Hacquart

og sønnen Carl Hacquart, om hvis dåb intet vides, samt halvbroderen Philip forekommer hyppigt som faddere i katolsk kirkebog; men der må have været i det mindste en datter til, hvis navn ikke kendes. Af døtrene blev ifølge katolsk kirkebog Sophie Amalie 27. Maj 1674 gift med Henrik Ulken, født i Wildenhausen i Westphalen,¹⁾ og Marie Cathrine 10. Aug. 1687 med Peter Weissenberg, postmester i Aachen.

Sønnen Carl Hacquart rejste 1689 ud sammen med broderen Christian Vilhelm som medicinæ studiosus, men synes senere at have drevet vinhandel, muligvis er det den søn, der i 1692 boede i udlandet; han fik i alt fald 7. Sept. 1693 tysk rejsepas til at bringe nogle rhinsk- og moselvine til København, og han var vitterlighedsvidne, da faderen 1695 tilskødede sønnen Christian Vilhelm sin ejendom i Løvstræde; men det er også alt, hvad der vides om ham.

Ingen af de to sønners hustruer har været katolikker, de nævnes aldrig som faddere i katolsk kirkebog; børnene må da vel have været protestanter, men intet af dem er hidtil fundet døbt i nogen københavnsk kirke; i de i arkiverne værende kirkebogsuddrag forekommer navnet yderst sjældent, sidste gang, da »doktorinde« Hacquart døde 1741, og i Københavns kopulationsprotokoller, der begynder 1735, forekommer det slet ikke. Af stadsfysikus Philip Hacquart's fire sønner var en, der også hed Philip Hacquart, kirurg, og søgte 1724 om det barberamt, som siden hofbarber hos enkedronning Charlotte Amalie Abraham Jannsen's død nu på 13. år var vakant, og tilbød at lade sig eksaminere, men fik afslag, da han ikke havde tjent længe som svend, ikke rejst i fire år og amtet altid havde været besat med folk, der havde været i hoffets tjeneste. Han nedsatte sig da »eigenwillig« som kirurg i Flensborg, hvor han 16. Febr. 1726 fik bevilling til at ægte enke Anna Margrethe Feldmann, og hvor han døde, vistnok i foråret 1729, langt over 25 år gammel.

Stadsfysikus P. Hacquart efterlod en datter Sophie Elisabeth, der blev gift med livmedikus Mathias Vilhelm v. Aspern og døde 1721, samt to sønner, Christian Frederik, der 24 år gammel blev immatrikuleret 7. Febr. 1716, og Johannes, der 20 år gammel blev immatrikuleret 22. Maj 1722. Da begge sønnerne var umyndige ved faderens død, blev svogeren v. Aspern og præsten ved Petri kirke Henrik Dyrkop deres formyn-

¹⁾ I kirkebogen er tilføjet: NB. coacti fuere conjuges se Lutherar. o sistere prædicanti, quia Dnus Hacquart in actuali servitio regis erat.

²⁾ Da forældrene blev begravede i Petri kirke, er børnene måske døbt der, men kirkebøgerne før 1728 er brændte.

³⁾ K. Carøe: Kongelige hof- og livkirurger. Fra Arkiv og Museum V, s. 478—499.

dere; de synes at have haft megen fortræd af dem, især af Johannes, der i 1724 som studiosos medicinæ klagede over, at svogeren havde bemægtiget sig hans faders manuskripter og ikke udbetalt ham og broderen deres arv, men det blev da oplyst, at han havde gjort stor gæld, lige så meget som arven var. I 1727 fik både han og broderen bevilling til at være deres egen værge med v. Aspern og dennes svoger amtskirurg Johan Henrik Hess som kuratorer; men heller ikke Christian Frederik synes at have forstået at styre sine penge-sager, thi 1729 fik han konfirmation på en akkord med v. Aspern om, at denne skulde nyde hans midler mod at give ham underhold og klæder. De levede begge endnu i 1740 — da var Johannes sunket ned til at være musketer ved et regiment i Haderslev — thi da fik de bevilget kommissarier i en sag om arv efter deres moster Sophie Dorothea v. Gaden.

Foruden disse kendes en *L u d v i g A d o l p h H a c q u a r t*, der rimeligvis har været søn af dr. med. C. V. Hacquart; han blev 20 år gammel immatrikuleret 7. Febr. 1716 og i Kiel 1717; samt *C h r i s t o p h e r H a c q u a r t*, der var søn af C. V. Hacquart, men om hvem ellers kun vides, at han i 1747 søgte om at blive auktionskasserer, men fik afslag.

Derefter er navnet fundet i »Ekstraskatten 1762«; da boede *E r n s t P h i l i p H a c q u a r t* ved det kgl. grenaderkorps i kælderens i Rosenborg kvarter nr. 70, nu Pustervig nr. 8, og havde en søn med samme navne, der var født 20. Okt. 1753; hustruen må vist være død tidligere, thi hendes navn, Clara Anna, har været skrevet, men er atter overstreget. Det er vel ikke usandsynligt, at han har været søn af Johannes Hacquart.

Livkirurgerne har i ældre tiders omtale og litteratur altid været sat i skygge af livlægerne; om de fleste af disse ved man ret god besked, om hine i reglen ikke meget ud over navnet og nogle datoer, og hvad det nu er muligt at fremdrage om dem, er som oftest kun få og spredte træk; men i kongernes daglige liv har de sikkert spillet en større rolle og haft langt mere personlig indflydelse end livlægerne, idet de vistnok allerede før Hacquart's tid var begyndt tillige at virke som kammertjenere, så at endog lidt senere deres udnævnelse kom til at lyde på »kammertjener og kirurg«, hvad der holdt sig til helt ind i det 19. århundrede; og deres indflydelse viser sig ved, at ikke få af dem gik over i høje civile embedsstillinger og nåede langt op på rangstigen. Men mellem en kirurg og en læge vedblev der dog altid at være samme sociale afstand, som mellem en faglært håndværker og en studeret mand, lige til henimod midten af forrige år-

hundrede, da den fælles medicinske og kirurgiske eksamen slettede forskellen.

Det er da forståeligt, at mange af kirurgernes sønner søgte at nå højere op end fædrene; det gjorde Hacquart's sønner, og det gjorde også adskillige andre kirurgsønner, af hvilke endda flere nåede at blive hof- eller livlæger: Jakob Hasebard hos Christian IV., Johannes de Buchwald hos Frederik III., Henrik à Moinichen og Vilhelm v. Aspern hos Christian V., Johan Gotfred Licht hos Frederik V, og Philip Hacquart opnåede rang som livmedikus. Næsten alle stammede de fra nordtyske slægter, kun Hacquartslægten er fra sydligere egne; det er da også, som om den har haft vanskeligere ved at trives her, thi medens alle de andre ovenfor nævnte slægter i adskillige led, nogle helt op til vore dage, virkede med dygtige mænd i forskelligartede embeder, når allerede Hacquart's sønner i dygtighed og initiativrig virksomhed ikke op til jævnmaal med faderen, og i tredje led glider slægten over i ubemærkethed.

HENVISNINGER.

Nova litt. Mar. Balth. s. 112. — Acta med. Hafn. I. 13. 15. 17. 36. 42. 58. 158. II. 195. 349. 352. III. 159. V. 308. 317. — Københavns Diplom. I. 734. II. 812. III. 496. 655. 718. 739. V. 667. — Ny d. Mag. II. 341. — D. Mag. 5 R. IV. 187.—

Sjæll. Reg. 1655 nr. 61 b. — 1658 nr. 14. — 1659 nr. 197. — 1667 nr. 77. — 1675 nr. 255. — 1681 nr. 100. — 1686 nr. 169—170. — 1692 nr. 172. — 1699 nr. 73. — 1707 nr. 96. — 1714 nr. 299. — 1715 nr. 53. — 1718 nr. 197. — 1727 nr. 119.

Sjæll. Tegn. 1658 nr. 840. — 1659 nr. 685, 1469. — 1665 nr. 146, 171. — 1666 nr. 126, 284, 287, 303, 556—557. — 1667 nr. 94, 611. — 1670 nr. 32. — 1671 nr. 19, 310. — 1672 nr. 539. — 1673 nr. 520. — 1674 nr. 161. — 1681 nr. 118. — 1684 nr. 380. — 1693 nr. 215. — 1695 nr. 150. — 1700 nr. 321 b. — 1701 nr. 220. — 1704 nr. 249. — 1705 nr. 212—213. — 1711 nr. 400. — 1713 nr. 422. — 1714 nr. 543—544, 675 676.

Norske Reg. 1664 nr. 112. — Norske Tegn. 1665 nr. 18.

Patenten 1689, f. 83. — 1693 f. 143, 190, 321. — 1726 f. 22.

Rentekamret. Skattekamrets besoldingsbog B. f. 48. — Bestallinger 1670—1678 f. 9. — Skatk. afregn. VI. f. 23. — Rentem. assignat. nr. 1. — Afregningsbog 1656—1663 f. 113, 118, 119. —

Kgl. resol. ¹²/₁₀ 1667. — Ass. ktr. prot. 1695—1697 f. 258.

Admiralitetets kopibog 1667 f. 78.

Højesterets dombog 1673 f. 1135. — 1698 f. 192. — Stævningebog 1693 nr. 133. — Protokol 1693 A f. 179.

Københavns ældste skodeprotokoller.

Supplikprotokol 1724, I, 430, 680. — 1727, I, 310, 311. — 1729, I, 996. — 1728, II, 397, 766. — 1747, II, 272.
